

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗ

eller

L æ r e n o m
de enkelte Lyd og deres Betegnelser
i det gamle græske Sprog,

historisk-kritisk udviklet og begrundet

af

Dr. S. N. S. Bloch,

Professor, Rector for Roskilde Kathedralskole, Ridder af Dannebrog.

Anden Halvdeel eller tredie Hefte,
om Consonanterne,

udgivet som

Indbydelsestift

til den offentlige Examen i Roskilde Kathedralskole i September 1831.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Om Consonanterne.

Den anden Hovedart af στοιχεῖα er saavel efter Tingens Natur, som efter Grammatikernes derpaa grundede Inddeling af Lydene: Consonanterne, τὰ σύμφωνα (s. ovenf. S. 2), hvis Forskjel fra Vocalerne (φωνήεντα) Dionysius fra Halikar: nas (περὶ συνθέσ. ονομ. 14, p. 72 Reisk.) efter Aristoxenus ὁ μουσικός sætter deri, at τὰ μὲν φωνὰς ἀποτελεῖ, τὰ δὲ ψόφους: φωνὰς μὲν, τὰ λεγόμενα φωνήεντα· ψόφους δὲ, τὰ λοιπὰ πάντα, og d. e. τὰ σύμφωνα. Og Dionysius Thrax (Gramm. §. 7, Bekk. Anecd. p. 631) angiver dem for følgende 17: β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ, hvorom han siger: σύμφωνα δὲ λέγεται, ὅτι αὐτὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ φωνὴν οὐκ ἔχει, συντασσόμενα δὲ μετὰ τῶν φωνηέντων φωνὴν ἀποτελεῖ. Og efter samme Forf. (l. c. og p. 806) saavelsom og Dionys. Hal. l. c. og Andre deles de igjen i

I) ἡμίφωνα, som ere de 8: λ, μ, ν, ρ, σ, ζ, ξ, ψ, hvorom det hedder (ligesom hos Sext. Empir. πρὸς γραμμ. 1, 5): ἡμίφωνα δὲ λέγεται, ὅτι παρόσον ἦττον τῶν φωνηέντων εὐφωνα καθέστηκεν ἔν τε τοῖς μυγμαῖς [hvilket, s. Schol. p. 806-7*], er at forståe om μ] καὶ σιγμοῖς (Schol. kalder det συριγμόν og συρισμόν, hvorved da menes σ, ζ, ξ, ψ, Schol. p. 808). Dionys. Hal. og Sext. Empir. tilføie ῥοῖζον, hvorved da tænkes paa ρ (Schol. p. 808: ἄλλα καὶ ῥάζουσιν, ὡς τὸ ρ, og ὁ δὲ τοῦ ρ ῥοῖζος, οἷον συρῥάπτω). Lyden af de to øvrige λ og ν har det faldet Forfatteren vanskeligt at angive ved lignende Substantiver, hvorfor vel og Sext. Emp. blot siger ἢ τινα παραπλήσιον ἦχον κατὰ τὴν ἐμφώνησιν ἀποτελεῖν πεφυκότα. Schol. p. 808 tilkjendegiver temmelig søgt Lyden af ν ved en νυγμός (Stikken), og det hos Dionys. Hal. her, efter nogle Codd.

*) Urigtig citeres der af Scholiaften σιγμαῖς for μυγμαῖς, hvilket sidste Ord han sidenefter bruger og forklarer.

forekommende ποππυσμός (Fløiten eller Smækken, Smadsfken) passer sig ifkun maadeligen for disse Lyd, med mindre det skulde være en Lallen med Tungen for at tilkjendegive λ. Grunden, hvorfor de kaldes ἡμίφωνα (halvlydende), angives, foruden af Ovenanførte, ogsaa af Scholiasten til D. Thray. p. 806 saaledes: *Δίλον ὅτι ἡμίφωνα ἐλέχθη ὡς ἡμισὸν φωνῆς ἔχοντα*, ell. s. G. ovenf. *τὰ παρ' ὀλίγον φωνήεντα καὶ εὐρίσκεται μέσα φωνήεντων τε καὶ ἀφώνων, καὶ συγκρινόμενα πρὸς τὰ φωνήεντα εὐρίσκεται ἀσθενέστερα, πρὸς δὲ τὰ ἀφωνα φωνήεντα*. (Jvf. Dionys. Hal. l. c.). Saaledes og Priscian p. 5: semivocales (l, m, n, r, s, x, hvortil han og regner f) quantum vincuntur a vocalibus, tantum superant mutas, ligesom han tillige (p. 4) angiver det Særkjende paa dem i Latinen, at deres Benævnelser samtlig begynde med en Vocal (alle med e, undtagen x med i, per anastrophen græci nominis xi), men mutæ derimod ombendt begynde med Consonantlyden*); hvilket imidlertid ikke finder Sted i Græskten, hvor Navnene μῦ, νῦ, ῥῶ, ξῖ, ψῖ, ζῆτα, λάμβδα, σίγμα, alle begynde med Consonantlyden, da der overhovedet er den Forskjel imellem de græske og latinske Bogstavnavne, at disse sidste ikke ere andet end Consonantarticulationen selv med en svag E-Lyd (et Schva) enten foran eller efter sig, allene for at kunne udtales hørlige; de græske Bogstavnavne derimod ere ordentlige Ord, af hvilke man altsaa, naar de skulde være στοιχεῖα, maa tage det første Bogstav allene for sig, s. Ex. af ἄλφα α, af βῆτα β, af γάμμα γ, o. s. f., hvorfor og Scholiasten Melampus (Bekk. An. p. 773) adfyller Bogstavernes Navn (ὄνομα), s. Ex. ἄλφα, βῆτα, fra deres Udtale (ἐκφώνησις) α, β, hvilken egentlig er det, der kaldes στοιχεῖον, eller (p. 795) deres δύναμις (vis, potestas). — Endelig gjør endnu een af disse Scholiaster til Dionysius Thray den rigtige Bemærkning (Bekk. p. 806), at "ethvert græsk Ord ifkun endes paa en Vocal eller Semivocal", da man ikke vil finde en stum Endeconsonant uden i Præpositionen ἐκ, og i Negationen οὐκ foran en Vocal, hvilket sidste Ord altsaa er af samme Natur, som ἀπ', ἀφ', som ikke egentlig, men kun i Upostrophering foran en Vocal, endes saaledes. Og ligesaa hedder det hos Priscian p. 5: Ideo apud Græcos quidem omnes dictiones vel in vocales vel in semivocales, quæ secundam habent euphoniā, desinunt, quam nos sonoritatem possumus dicere: apud Latinos autem

*) Det Samme sker i Danskten, og har sin meget naturlige Grund i Udtalen af den blotte Consonantarticulation uden tilføjet Vocal, hvorved man da næsten nødvendig kommer til at sige el, em, en, er, ef, ikke le, me, re, fe, som Nogle have villet; da derimod ved de stumme Bogstaver ligesaa naturligen Consonantlyden kommer først, s. Ex. be, de, ge.

ex maxima parte, non tamen omnes (hvilket altsaa er een af de Punkter, hvori det latinske Sprog, efter de Gamles Vidnesbyrd, var mindre vellydende, end det Græske).

Uf alt dette følger nu, hvad og alle nyere Grammatikere og selv alle Erasmia: nere ere enige i, at alle *ἡμίφωνα* i Græskten have i Hovedsagen den Udtale, som de tilsvarende have i Latinen og i vor Udtale af samme*), hvor de og virkelig ere et Slags Halv: vocaler, eller nogenlunde kunne høres, endog naar man udtaler dem isolerede uden nogen Vocal; hvilket derimod ikke er Tilfældet med de Læber-, Gane- eller Tunge-Articulationer, som vi kalde de stumme Consonanter (*ἄφωνα*). Kun er der ved nogle af disse *ἡμίφωνα* følgende Nuanceringer at bemærke:

ζ var ikke saa haardt som Tydskernes z, vort ts, men aldeles som hos Nygrækerne, d. e. omtrent som ff eller s imellem to Vocaler. Da Hermann og Buttman, den græske Grammatiks Choryphæer hos os, ere af samme Mening, har jeg vel ikke stor Modsigelse i den Henseende at befrygte. Hos den sidste hedder det: "ζ muß man nicht wie unser aus ts zusammengesetztes z, sondern ds aussprechen, in welcher Zusammensetzung das s, wegen der Weichheit des d, ebenfalls weich wird, und also dem französischen z entspricht (dz)." Ausführl. griech. Sprachl. S. 15. Og da nu ζ hos Nygrækerne efter alle Vidnesbyrd har samme Udtale, saa følger, at Buttman i dette Punkt antager deres Udtale for ægte. Vi ere altsaa aldeles enige. Og Hermann (de emend. gr. gr. p. 56-57) troer, at den Strid, der kan synes at være imellem denne Udtale og den gamle Skrivemaade σδ for ζ, samt Grammatikernes Yttring, at ζ er σδ, lettelig kan bilægges paa den Maade, at Coler og Dorer blot have skrevet σδ, for at tilkjendegive, hvoraf ζ oprindelig bestod, eller og at de muligen have i Udtalen udtrykt begge Bogstaverne σ og δ lidt-tydeligere, end de andre Græker. Mig forekommer det første rimeligst, og at Dialektforskjelligheden her, som i flere Tilfælde, har været blot orthografsk, d. e. at σδ og ζ ikkun vare to forskjellige Betegnelser for een og samme Lyd, og at den første er i hine Dialekter beholdt som Levning af den ældre før Opfindelsen af Z brugelige Skrivemaade ΣΑ, ligesom ΠΣ og ΚΣ brugtes for ψ og ξ. At denne Skrive:

*) Ogsaa stemmer dette med den Beskrivelse, Dionys. Hal. l. c. p. 79, giver over dem: *δύναται δ' ἢ ὁμοίως κινεῖν τὴν ἀκοὴν ἅπαντα· ἢ δύνει μὲν γὰρ αὐτὴν τὸ λ, καὶ ἔτι τῶν ἡμιφώνων γλυκύτατον· τραχύνει δὲ τὸ ρ, καὶ ἔτι τῶν ἑμογενῶν γενναϊότατον· μέσως δὲ πως διατίθησι τὰ διὰ τῶν ῥωθῶνων συνηχόμενα τὸ τε μ̄ καὶ τὸ ν̄, κερατοειδῆς ἀποτελῶντα ἤχους· ἄχαρι δὲ καὶ ἀγδὲς τὸ σ̄, καὶ, εἰ πλεονάσειε, σφόδρα λυπεῖ· θηριώδης γὰρ καὶ ἀλόγῃ ἐφάπτεσθαι δοκεῖ φωνῆς ὁ συριγμός.*

maade havde sin Grund i Etymologien, kan sees af Ord som Ἀθήναζε, ἔσομαι, egentlig Ἀθήνας-δε, ἔσομαι med indskudt σ af ἔσομαι ligesom ἐνίσπω, ἔσχω for ἐνέπω, ἔχω (Hermann I. c.); og ligeledes af ὄζω, φράζω, βάζω (σ: ὄσσω, φράσσω, βάσσω) for ὄσω (hvoraf Persf. ὄσσω, Lat. odor), φράσω (πέφρασα), βάσω (βαδίζω, Lat. vado)*), Ζεύς af Δεύς Hesych. ζυγὸν δυογὸν οἱ παλαιοὶ ἐκάλλον Plat. Cratyl. p. 301 Bip. og tet foran p. 300: οἷσα, ὅτι οἱ παλαιοὶ ἡμέτεροι τῷ δέλτα εὖ μάλα ἐχρῶντο -- νῦν δὲ -- ἀπὲρ δέλτα ζῆτα ὡς δὴ μεγαλοπρεπέστερον ὄν· hvilket alt viser, at δ udtalt med en Sibilering foran sig**) er bleven et σδ eller hvad man siden skrev med Tegnet ζ.

Men hvilken er nu Lyden af dette σδ eller ζ? Denne angiver Buttman p. a. St. udentvii rigtig, men uden videre Beviis derfor. Hermann gaaer noget dybere ind i Sagen. At ζ ei kunde udtales som σδ, vil han bevise deraf, at de Gamle satte det foran β og μ istedetfor σ, saasom i ζβενύναι, Ζύμωνα, da det, istedetfor her at give, som man paaftaaler, en behageligere Lyd, tvertimod vilde være alt for haardt. Men Hermann har her udentvii tænkt sig det tydske d, som, forenet med s, vilde lyde omrent som st, hvilket unægtelig blev for haardt, selv foran en Vocal, end sige forved en Consonant. Men denne Lyd har, som vi nedenfor skulle see, det græske δ aldrig havt, da den, hvor den forekommer, blev udtrykt ved τ. Imidlertid har ζ dog ligesaa lidt været blot simpelt σ eller ganske det samme som σ, da det ikke lader sig begribe, hvorfor Simonides skulde senere have opfundet dette nye Tegn for en Consonant, hvorfor man allerede havde et brugeligt, nemlig Σ, samt Analogien lader slutte, at Ζ ligesaavel var en forfattet Betegnelse af to tilsammen udtalte Bogstaver, som Ξ og Ψ, hvilke alle tre vare, som Theodosius siger, προσφθίαι τινες af det στοιχεῖον Σ (s. ovenf. S. 4). Dertil kommer fremdeles den vigtige Grund, at alle de Grammatikere, som omtale Udtalen af Ζ, distingvere det udtrykkelig fra Σ, og tillægge det en eiendommelig Lyd, som Σ ikke har. Saaledes hedder det hos Dionysius fra Halik. περὶ συνθεῶς. ὀνόμ. p. 78: οἱ ἡμίφωνα: ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν ὄντων αὐτῶν, πέντε μὲν εἰσιν ἀπλά (λ, μ, ν, ρ og σ) τρία δὲ διπλά (ξ, ψ). διπλά δὲ λέγουσιν αὐτὰ, ἥτοι διὰ τὸ συνθετὰ εἶναι, τὸ μὲν ξ διὰ τοῦ σ καὶ δ, τὸ δὲ ψ διὰ τοῦ π καὶ σ, τὸ δὲ φ διὰ τοῦ π καὶ σ, συνεφθαρμένων ἀλλήλοις

*) Sfr. Fischer ad Weller. 1 p. 144 sq.

**) At det ikke var δσ saaledes som ψ πσ eller ξ κσ, som Nogle have meent (sfr. Hermann I. c.), viser sig allerede deraf, at δ ligesom τ og ρ altid bortfaldt foran σ. Schfarths Grunde for δσ ere saa fortræde med Grundene for at ζ ér et Dobbeltbogstav (altsaa og kunde være σδ), at derved Intet bevises.

καὶ ἰδίαν φωνὴν λαμβανόντων· ἢ διὰ τὸ χάραν ἐπέχειν δυοῖν γραμμάτων ἐν ταῖς συλλαβαῖς παραλαμβανόμενα. ἐνάς δὲ τῶν κρείττω μὲν ἐστὶ τὰ διπλᾶ τῶν ἀπλᾶ· ἐπειδὴ μεζονὰ ἐστὶ τῶν ἐτέρων, καὶ μᾶλλον ἐγγίζειν δοκεῖ τοῖς τελείοις· ἦττω δὲ τὰ ἀπλᾶ, διὰ τὸ εἰς βραχυτέρους αὐτῶν τόνους συνάγεσθαι τὸν ἦχον. Og derpaa efterat de Enkeltes Lyd er forklaret: τρία δὲ τὰ λοιπὰ ἡμίφωνα μικτὸν λαμβάνει τὸν ψόφον, ἕξ ἐνός μὲν τῶν ἡμιφώνων, τῷ σ, τριῶν δὲ ἀφώνων, τῷ δε ᾱ, καὶ τῷ δ, καὶ τῷ π. Der kan altsaa intet Spørgsmaal være om, at jo δ er bleven hørt i ζ, saavel som at det har været σδ. Men at det var et blødere δ (saaledes som vi nedenfor nærmere skulle see) viser allerede den paafølgende Bemærkning (p. 82): τριῶν δὲ τῶν ἄλλων γραμμάτων, ἃ δὴ διπλᾶ καλεῖται, ζ μᾶλλον ἰδύνει τὴν ἀκοὴν τῶν ἐτέρων (ζ og ψ, hvori κ og π, som vare tenues, høres skarper), hvilket altsaa er ganske det Modsatte af hvad Dionysius (s. ovenf. S. 97 Anm.) sagde om den ubehagelige og dyriske Lyd af σ, der saaledes netop ved denne Indfyldelse af δ maa være mildnet. Lignende er Quintilians Dom inst. or. XII, 10, 28. Namque est ipsi (Latinæ facundiæ) statim sonus durior, quando & jucundissimas ex Græcis literis non habemus, vocalem alteram (X), alteram consonantem (Z)*, quibus nullæ apud eos dulcius spirant:

* At der ved disse jucundissimæ literæ, quibus nullæ dulcius spirant, forstaaes X og Z, er allerede klart af de tilføiede Exempla Zephyris & Zopyris, hvilke to Ord det vilde være besynderligt om Forfatteren skulde have valgt til Exempel blot paa y, da z i dem forekommer lige saavel begge Gange. Ikke desto mindre mener Gesner (s. hans Udg.) at der skulde være meent φ (hvilket dog kun forekommer i det ene Exempel), paa Grund af at det var u hørt, at der i Latinen nogenstunde var istedetfor Z sat SD, DS eller TS, og, dersom der sattes S, da ei kunde siges, at Grækenland manglede dette Bogstav. Men deels siger Lv. ikke, at saadanne Bogstaver brugtes derfor i Latinen, men kun, om man vilde skrive Ordet med (egentlig) latinste Bogstaver, vilde den græske Lyd derved forvanskes, hvorfor man og i Latinen la ante (quas mutuari solemus) de græske Bogstaver (X og Z), hvilket jo ei kunde siges om φ, som den latinste Skrift jo ingenstunde laante, men i dets Sted brugte ph; og deels tænker Lv. jo ved Ordene tristes & horridæ væsensfuld ikke paa Bogstavtegnene, men paa den sonus horridus & barbarus, som de græske Ord, hvor X og Z forekomme (quod quum contingit), vilde faae ved de substituerede latinste Bogstaver, og hvilken Lyd det græske Sprog i disse Ord ikke havde. (jvf. Victorini ars gramm. p. 49: Literæ peregrinæ sunt Z & X, quæ propter Græca quædam assumptæ sunt, ut Hylas & Zephyrus; quæ si non essent, Hoelas & Dsephurus diceremus; og Priscian p. 8, som efter at have anført f og x som to til de 16 græske i Latinen lagte Bogstaver, tilføier: Nam y & z Græcorum causa nominum, ut supra dictum est, ascivimus. Ligesom p. 29: u & z tantummodo ponuntur in græcis dictionibus). Endelig skrives jo og φ i Latinen altid ved ph, hvilket altsaa tilkjendegiver samme Lyd og følgelig ei noget surdum & barbarum, eller kunde regnes iblandt tristes & horridæ, quibus Græcia caret.

quas mutuari solemus, quoties illorum nominibus utimur. Quod quum contingit, nescio quo modo velut protinus hilarior renidet oratio, ut in Zephyris & Zopyris, quæ si nostris literis scribuntur, surdam quiddam & barbarum efficient, & velut in locum earum succedent tristes & horridæ, quibus Græcia caret; jvf. Stedet af Victorin i nedenstaaende Anmærkning. Heraf sees altsaa atter, at ζ ei kan have været et blot σ, for hvilket Latinerne jo havde s, som uden at fordærve dets Lyd kunde bruges. Og at det Samme endnu er Tilfældet hos de nyere Grækere, sees af Simonis Portii gramm. lingvæ Græcæ vulgaris, hvoraf Hermann p. 55 anfører følgende Sted: ζ svavius effertur Latinorum s, æquivaletque simplici s, cum in medio dictionis ponitur, ut in hac voce, Musa. ζ insuper post τ sonat σ, ut in hac voce, ἔτσι, constat, et in aliis pluribus. Jvf. Anastas. Georgiadis tract. de elem. græcor. pronunc. p. 79. τὸ δὲ ζ προφέρεται οὐχ ὡς τὸ λατινικὸν z, ἀλλ' ὡς τὸ s μετὰ τὸν δυοῖν φωνηέντων ὑπαρχόν. Sigel. Stan. Velasti diss. Romæ 1751 p. 72. v. fl. Ut det imidlertid heller ikke kan have været Tydskernes z, sees af de her anførte Steder om dets Blødhed, efterdi D-Lyden i det tydske z er haard, ganske som i vort ts, hvilket derfor Grækerne, naar det skal tilkjendegives i fremmede Ord, udtrykke med τζ. Anast. Georgiades l. c. μαρτυροῦσι δὲ τούτῳ Φώτιος, καὶ οἱ πλείους τῶν συγγραφέων τῆς Βυζαντίδος, τὸ λατινικὸν z διὰ τῶν στοιχείων τζ ἐκτιθέντες· οἷον Ζανί, τΖάνοι κ. τ. λ. Οὕτω καὶ ἄμφω οἱ τ Ζέτζαι, περὶ τὸν 1^{ον} αἰῶνα γεγονότες, τὸ ἴδιον ἐπώνυμον γράφουσιν.

Af disse Grunde er det altsaa meget sandsynligt, at ζ har hos de Gamle været udtalt ligesom hos de nuværende Græker, som et blødt s. Og dette bestrykes endmere ved den ældre Skrivemaade deraf ved σδ, da δ i Græskten stedse havde en blød læsbende Lyd, saaledes som vort danske d i Enden af Etavelsen efter en Vocal, f. Ex. Brød, Mad, Bud; ved dettes Tilfoielse altsaa vel er tilkjendegivet, at σ, som Dionysios Hal. angiver som saa haardt lydende (d. e. formodentlig stærkt sissende), skulde udtales blødere; (hvorfore det altsaa og foran en Consonant, som i de ovennævnte ζβενύσαι og Ζυγγοῖα, let kunde forveksles med ζ); eller omvendt, at ζ er et δ med nogen forudgaaende Sibilering. Og dette er da omtrent hvad Hermann siger p. 57: Etenim vere ζ has litteras (σ & δ) complectitur, sed ita ut a leni σ initium fiat, deinde autem vox ad δ transitura in ipso propemodum hujus literæ pronunciantæ conatu consistat. Ea re fit, ut δ pæne obscuretur, & vox tamen diutius in leni illo literæ ζ sibilo retardetur. Og derfor er det og naturligt, at andre Dialekter, som sibilerede mindre, kunne for ζ have δ, ligesom derimod de, der sibilerede Ordet stærkere, σ. f. Ex.

μάδα dor. for μάζα, φράζω af Stammen φράδω, πέφρασμαί og πέφραδμαι, Ἰορκάδες hos Herodot f. δορκάδες, ἀρίζηλος f. ἀρίδηλος Hom., alt efter som man meer eller mindre har sibileret Lyden af δ. Om denne Eiighed vidner og Eustath. p. 217: ὅτι δὲ τὸ σμῶδιξ, καθὰ καὶ τὸ σμερδαλέον καὶ τὸ σμικρὸν διὰ τοῦ ζ̄ εἶχον τὴν προφορικὴν ἀρχὴν παλαιά ποτε διὰ τὸ παρειοικὸς τοῦ ἥχου, δηλοῦσιν οἱ παλαιοί· ζμῖνῆ, ζβέσαι, ζμῶσαι, ζμῆγμα. Nøiere lader Lyden sig ikke beskrive, fuldkommen vil den ikkun lade sig lære af det mundtlige græske Organ. Endnu maa blot bemærkes, at i Sammensætninger med Præpositionerne εἰς og πρὸς, f. Ex. εἰσδύνω, εἰσδέχομαι, προσδαπανᾶω, προσδέχομαι, προσδέομαι o. d. bliver σδ aldrig til ζ (saaledes som i Ἀθήραις), hvad enten nu hvert af disse Bogstaver her er bleven udtalt tydeligere for sig, eller det blot er en orthographisk Jagttagelse for at adskille saadanne Ord fra dem, som ere sammensatte med πρό og et med ζ begyndende Ord, f. Ex. προζημιώω, προζώννυμι (omtrent ligesom vi ikke forandre Es til r, naar s er Genitivendelse af et Ord paa E); hvilket sidste er sandsynligst, naar man erindrer sig, at δ ikke var vort haarde Begyndelsesδ, men blødt, som vort Endeδ, og derfor ikke lettelig kunde høres eller tydeligen marqueres efter et σ. Maa ske vil det og bedst lykkes os at give ζ sin eiendommelige Lyd og distingvere det fra σ, naar vi øve os i at udtale s med et saadant blødt δ (dh), f. Ex. φράζω phrasdho, hvilket da lettelig bliver Eet med phradso (liig vort Plads, Pladsfer), altsaa næsten som dobbelt s, hvormed Priscian (p. 18 og 29) angiver dets Lyd som beslægtet, da Romerne satte patrisso for πατριζω, pitisso for πιτιζω, massa for μάζα.

De øvrige med σ Lyd sammensatte ἡμίφωνα ψ og ξ have efter al Sandsynlighed stedse været, hvad de endnu ere, vort ps og r, d. e. Es. Thi til at antage nogen særskilt Nuancering i deres Udtale, efter som de ere opstaaede af π, β, φ, eller af κ, γ, χ, findes ligesaa lidt nogen Grund, som til at antage, at Latinerne x var forskjellig i rex og nex, fordi det ene har i Gen. regis, det andet necis. Ligeledes beviser Latinerne Skrivemaade scripsi af scribo, lapsus af labor o. d. at det blødere Læbebogstav b foran s maa være bleven til p, da ellers denne Forandring af dets Skrivemaade ei havde været fornøden. *) Og det samme vilde ventelig været Tilfældet med

*) At bs, som Priscian bemærker p. 25, bruges i Enden af Nominativer, hvis Genitiv endes paa bis, f. Ex. urbs, coelebs, Arabs, er neppe andet end orthographisk Forskjellighed, som har sin Grund i Ætymologien, ei i nogen særegen Udtale. Jvf. p. 34-35: Qvibusdam tamen, ut supra docuimus, non aliter videtur ψ græca nisi pro ps scribenda; quanquam enim ratio

x, dersom man derfor ei havde høst dette ene Tegn, saa at f. Ex. intellexi, skjændt af intelligo, da vilde være bleven skrevet intellesi, ikke -egsi. Neppes vilde og Grækerne, der med saadan Omhu altid tilkjendegive Udtalens Nuanceringer, stedse have brugt eet og samme Tegn, dersom Lyden af ψ og ξ havde været forskjellig efter Etymologien, da de jo tværtimod ellers saa omhyggelig forandre Tegnene og noiagtigen skrive enten β, π, φ eller γ, κ, χ, efter som Læber eller Ganekonsonantens Lyd modificeredes efter det følgende Bogstavs Udspirationsgrad. Ei heller findes der hos nogen Grammatiker, hvilke dog ellers paa det Subtileste bemærke alt Saadant, mindste Spor til nogen saadan efter den forskjellige Etymologie modificeret Udtale af ψ eller ξ, ligesaa lidt som dette i Nygrækerne's Udtale bemærkes.*) Thi at man hos Æcolerne finder σκ for ξ, og σπ for ψ (σκίφος for ξίφος, σπέλλιον f. ψέλλιον f. Gregor. Corinth. p. 281) er blot Dialektforskjel af Ordets Udtale, ligesom Jonernes κρᾶδιη for καρδία, κάρτιστος f. κράτιστος o. d. Endelig siger og, ikke blot Forsk. af Etym. M. og Joh. Gramm. at Æcolerne (som aldrig optog Tegnet ξ, f. Scalig. Animadv. in Euseb. Chron. p. 115) udtrykte dets Lyd ved κσ, f. Ex. κσέρος, κσᾶκς, derimod ikke at de dertil nogensinde brugte γσ eller χσ; men endog Dionys. Hal. π. συνθέσ. ὀνόμ. p. 78, at "de tre Bogstaver kaldes dobbelte fordi ξ bestaaer af κσ, og ψ af πσ, ligesom ζ af σδ, saaledes at hvert af Bogstaverne beholder sin egen Lyd." Og ligeledes p. 79: τρία δὲ τὰ λοιπὰ ἡμίφωνα μικτὸν λαμβάνει ψόφον, ἐκ μὲν τοῦ σ, τριῶν δὲ ἀφῶνων, τοῦ τε κ καὶ τοῦ δ καὶ τοῦ π, hvor Intet tales om nogen Lyd af de øvrige stumme Bogstaver; ligesom og p. 82 ξ og ψ siges ikke at have saa blød en Lyd som ζ (der indbefatter et δ), fordi de indbefatte κ og π, ψιλῶν ὄρων ἀμφοτέρων. Imidlertid som det græske Sprog i det Hele var blødt, saaledes har dog heller ikke ξ og ψ været saa haarde, som vort eller Lydsfernes x: ks og ps, hvilket sees af Priscians Ord (p. 25): nam multo molliorem et volubiliorem sonitum habet ψ quam ps vel bs, hvorefter og Keiser Claudius vilde have et andet Tegn brugt for ψ i Latinen; og (p. 26): Sicut ergo ψ melius sonat quam ps vel bs, sic x etiam quam gs vel cs. Et x quidem assumpsimus, ψ autem non: sed quantum expeditior est ψ quam ps, tantum ps quam bs; ideoque non irrationabiliter plerisque

genitivi supra dictam exigit scripturam, tamen cognationem soni ad hoc procliviorum esse ajunt. — nubo quoque nupsi, scribo scripsi faciunt, quamvis analogia per b cogat scribere; sed euphonia superat, quæ etiam nuptam, non nubtam, et scriptum, non scribium, compellit per p, non b, dicere et scribere.

*) Sjf. Fischer ad Wellerum 1 p. 145.

loco videtur ψ ps debere scribi; hvilken Udtales Blødhed uidentivt grunder sig paa den mildere Udtale, som vi strax skulle see at π og κ have havt fremfor Latinernes p og c . Og den samme Blødhed viser sig og i Præpositionen $\xi\upsilon\nu$, hvoraf denne oprindelige Form kun er vedbleven i det attiske Sprog, men isøvrigt ved blødere Udtale har forvandlet sig til et blot $\sigma\nu\nu$, ligesom og Hesychius giver os σ for ψ i $\sigma\acute{\alpha}\gamma\delta\alpha\varsigma$, $\sigma\acute{\iota}\tau\tau\alpha\varsigma$, $\sigma\acute{\omega}\chi\epsilon\iota\nu$ for $\psi\acute{\alpha}\gamma\delta\alpha\varsigma$, $\psi\acute{\iota}\tau\tau\alpha\varsigma$ (σ : $\psi\acute{\iota}\tau\tau\alpha\kappa\omicron\varsigma$), $\psi\acute{\omega}\chi\epsilon\iota\nu$, af hvilke Ord vel κ - og π -Lyden ei kunde være bortfalden, dersom de deri havde været udtalt saa skarpt som vort k og p , eller ξ og ψ saa haardt som Tydskernes X og Ps , der ligeledes i Danstien bliver saa blødt, at vi f. Ex. for *Xerxes*, Psalme, gjerne sige *Serxes*, Salme. Forskjelligt herfra er derimod det Tilfælde, hvor Præpositionen $\xi\kappa$ er sammensat med et Ord som begynder med σ , f. Ex. $\xi\kappa\sigma\acute{\upsilon}\rho\omega$, hvor da $\kappa\sigma$ ikke bliver til ξ , ligesaa lidt som ς i Præpositionerne $\pi\rho\acute{\sigma}$ og $\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ med et følgende δ til ξ , enten fordi hvets Lyd for sig adskiltes eller fordi den orthographiske Distinction var etymologisk nødvendig. Iøvrigt kunne vi vel, da der om denne Punkt ingen Controvers har været, hermed ansee den for afgjort.

De øvrige $\eta\mu\acute{\iota}\phi\omega\nu\alpha$ ere liquidæ ($\acute{\upsilon}\gamma\gamma\acute{\alpha}$) λ , μ , ν , ρ , om hvilke der heller ingen Strid er, ligesom de og i Latinen udtrykkes ved l , m , n , r , samt af Dionysius fra Halikarnas i anf. Sfr. beskrives som de i Nygræstien lyde. Thi at der stundom kan forekomme Ombytninger af λ og ν , μ og β , ic. er blot Dialektforskjel, som ei beviser noget for en anden Udtale af disse Tegne (Bogstaverne) selv.*) De kaldes af Dionysius *Θραξ ἀμετάβολα* (uforanderlige), *ὅτι οὐ μεταβάλλεται, οὔτε ἐν τοῖς μέλλουσι τῶν ῥημάτων, οὔτε ἐν ταῖς κλίσει τῶν ὀνομάτων*. Iøvrigt er i Henseende til deres Udtale ikkun om de tvende sidste for os at mærke Følgende:

ν antager foran Ganebogstaverne γ , κ , ξ , χ (ligesom Latinernes n i *angelus*, *ancora*, og vores n i *Engel*, *Anker* o. d.) Lyden *ng*, og foran Læbebogstaverne β , π , ϕ , ψ , μ , Lyden *m*, hvilket ikke allene er kjendeligt deraf, at det i Sammensætning virkelig forandres til de for disse tvende Lyd brugelige Tegne γ og μ , f. Ex. i *ἀγκρομάννυμι*, *ἀμβαίνω* af *ἀν* for *ἀνά*, *μελαγχολία*, *μελαμβαφής* af *μέλαν*, *συγγέω*, *συγγιγνώσκω*, *συγκρίνω*, *συμβαίνω* af *σὺν*, *ἐγγράφω*, *ἐγκλείω*, *ἐμμένω*, *ἐμψυχος* af *ἐν*; men endog, naar det med ν endende Ord staaer særskilt, af de nuværende Græker udtales saaledes, hvilket og hos

*) Denne Forskjel imellem Ordudtale og Bogstavudtale, f. Ex. at Bogstavet λ ikke lod hos Dorerne som ν , fordi Ordet *ἡλθον* hos dem hedde *ἡνθον*, kan Hr. A. Matthiä ikke begribe (s. hans Recension i *Jahn's Jahrbücher*, 13 Bd. 4 S. 1830).

de Gamle naturligen maa have været Tilfældet, fordi i Talen, saa ofte der intet Dp: hold skeede efter *v* *), det paafølgende Ord saa hurtig fulgte efter, at Uarsagen til Forandringen blev den samme, og Munden, i det den udsagde *v*, ligeledes saa strax dannede sig (ὁ τῷ στόματος σχηματισμός kaldes det af Dionys. Hal.) til Fremsigelsen af det paafølgende Gane- eller Læbebogstav, at Virkningen deraf paa den foregaaende Lyd af *v* maatte blive den samme, som i Sammensætningen; ligesom ἀπ' bliver til ἀφ' hvadenten saa den følgende adspirerede Vocal er forbunden dermed eller ikke, f. Ex. baade i ἀφ' ἡμῶν og i ἀφαιρέω.***) Dog ikke blot denne Analogie beviser, at Udtalen af *v* i Enden saaledes har rettet sig efter det paafølgende Gane- eller Læbebogstav, men endog virkelige Steder, hvor der saaledes istedetfor *v* er skrevet *γ* og *μ*, f. Ex. hos Homer ἀμ' πεδίον Il. 5, 87, ἀμ' πέλαιος Od. 5, 330, og paa Mynter og andre Indskrifter τὰμ πόλιν (hvoraf Navnet Stambul), εἰμ περ, τῆγ γραφήν, ἐχθρόγ καὶ, τὸγ χρόνον i Marm. Oxon. samt de Stykker, som Hermann (l. l. p. 10-11, de litera *v* finali) har anført efter Koen. ad Greg. Corinth. ΚΑΙ ΠΡΟΞΕΝΙΑΜ ΠΑΡΑ ΤΑ ΠΟΛΕΙ ΚΑΙ ΕΦΘΑΙΟΝ ΕΠΙ ΤΑΜ ΒΟΛΛΑΝ ΚΑΙ ΔΑΜΟΜ ΜΕΤΑ ΤΟΓ ΧΡΗΜΑΤΙΣΜΟΝ ΤΟΜ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ. og ΤΑΜ ΠΑΣΑΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΓ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΝ. og ΑΝΔΡΑ ΚΑΛΟΓ ΚΑΓΑΘΟΝ, saa at f. Ex. Begyndelsen af Thucydid bliver at læse: Θ. Α. ξυνέγραψε τὸμ πόλεμον τῶμ Πελοποννησιῶγ καὶ Αθηναίων. Og at dette er saa, og Skrivemaanden med *v* intet beviser herimod, skjønnes endvidere deraf, at selv i sammensatte Ord, hvor det dog er afgjort at *v* foran Gane- og Læbebogstav saaledes forandrer sin Udtale, dette dog ofte findes beholdt i Skriften; f. Ex. σύνκλητος, συγγενής, σύνβιος (for συ- og συμ-), πάνμαρπος o. d. jvf. Wetsten. de pron. gr. p. 216.

Vel kan det af Dionys. Hal. de compos. verb. 22, hvor han anfører Prøver af Pindar og Thucydid paa Haardhed i visse Bogstavers Sammenstød (αὐστηρὰ ἀρμονία), og blandt disse nævner *v* forved *χ* og *π*, synes som om han har udtalt det

*) Rigtig bemærker derfor og Hermann p. 11, at *v* ikke kunde faae denne Lydforandring, hvor et Punktum eller større Distinction i Talen endtes dermed, fordi isaafald det følgende Bogstav ikke kunde have Indflydelse derpaa.

**) At *v* i Enden af et særskilt staaende Ord foran Gane- eller Læbebogstaver ikke saaledes forandrede i Skrift til *γ* og *μ*, skjøndt det udtaltes som disse, har udentvivel sin Grund deri, at Ordformen derved vilde blive for ufjendelig og man ved at skrive Ordet kun tænkte paa samme. Assimilationen med det følgende Bogstav var noget som fulgte af sig selv. Der ligger altsaa idetmindste ikke i denne Skrivemaade noget Beviis for at udtalen deraf har været anderledes, end de andre Grunde godtgjøre.

som n, efterdi det som ng og m ikke forekommer os at være saa haardt; hvorfore og Hermann (p. 11) mener, at den gamle Udtales Skjønhed i denne Punkt har til den Tid været tabt, og Pindar og Thucydid vilde have undret sig over Dionysius, naar de saae deres Skrifter saaledes fortolkede af ham. Imidlertid, for ei at tale om, at den tabte Elegants i Udtalen da i nyere Tider maatte være opkommen igjen, saasom Nygrækerne netop saaledes asfimplere *v* med et paafølgende Gane- eller Læbebogstav, kan jeg dog ikke ansee det for saa afgjort en Sag, at Dionysii Bedømmelse af disse Steder hos Pindar og Thucydid afgiver noget Beviis paa, at han har udtalt *v* i *κλυτὰν πέμπετε* og *Πελοποννησίων καὶ* som n, da han sætter Haardheden overhovedet deri, at en liqvida støder sammen med en muta, "fordi de to Stavelses da ikke forene deres Lyd, men der nødvendigen maa blive en Tausshed imellem begge, og det første Led (s. Ex. i *ἐν χορόν*) bliver haardt ved selve Positionen" (s. p. 155 sqq. ed. Reisk.), hvilket alt jo bliver Tilfældet enten den første liqvida var *v* eller *μ* og ng. Thi ligeledes finder han, at Sammenstødningen af *κλ* efter *ε* i *ἐπὶ τε κλυτὰν* gjør Dphold og Staar i Velklang (*ἀναβολὴν τε καὶ ἐγκοπὴν τῆς ἀρμονίας*), hvilket skulde bortfalde, om man tog *κ* bort og læste *ἐπὶ τε λυτὰν*"; og endelig, "at man i *κλυτὰν πέμπετε* maa standse noget ved *v*, og at først, naar dette tilstræffeligt er undertrykt (*πιεσθέντος ἰκανῶς τέτς*)" — hvilket, da det (som og Neisse i Oversættelsen siger) skeer ved Læberne, fuldkommen passer paa m, ikke paa n, — "kan *π* blive hørbart". Vel kunde det synes, at den paafølgende Beskrivelse af *v* (p. 158), hvori D. sætter Ursagen til denne Haardhed: *τῷ μὲν (v) γὰρ περὶ τὸν οὐρανὸν τε γίνεται ἤχος, καὶ τῆς γλώσσης ἀκροῖς τοῖς ὀδοῦσι προσανισταμένης, καὶ τῷ πνεύματος διὰ τῶν ῥωθῶνων μεριζομένης*, bedre passede sig paa Udtalen som n, end som m, hvilken skeer ved Læberne, uden nogen Nødvendighed af Tungens Henholdelse til Fortænderne. Men sammenholder man denne Beskrivelse med den, som forud p. 78 gaves over Udtalen af *μ*: *τὸ δὲ μ, τοῦ μὲν στόματος τοῖς χεῖλεσι πιεσθέντος, διὰ τῶν ῥωθῶνων μεριζομένου*, saa vil man finde, at det sidst anførte Kriterium er aldeles det samme for *μ*, som det, der p. 178 er anført for *v*, saa at den deraf flydende Haardhed i begge Tilfælde blev den samme, altsaa ikke er til Hinder for at *v* foran *π* kunde være udtalt som *μ*. Iøvrigt finder D. endog samme Haardhed i *v* foran *θ* og *τ* (p. 160), ja endog i to sammenstødende liqvidae (p. 161), samt (p. 169) i det anførte Affnit af Thucydid "en saadan Mængde Sammenstød af semivocales og muta, at næsten intet Led er frit for dem;" mod hvilke han endelig i det 23 Cap. (p. 173 sqq.) som Exempel paa den polerede og blomstrende Sammenføjning (*γλαφυρὰ καὶ ἀνθηρὰ*

σύνθεσις) fremsætter Sapphos Ode Ποικιλόθρον' ἀθάνατ' Ἀφροδίτη κ. τ. λ., hvori det ikke kan nægtes, at der findes den omtalte *εὐπέια καὶ χάρις ἐν τῇ συνπερίᾳ καὶ λειότητι τῶν ἀρμονιῶν*, da der, som han siger, forekommer yderst faa af de haardere Sammenstød, som Pindar og Thucydid fremsæde; saa at vi vel neppe feile, naar vi mene, at det ikke har været Lyden *n* foran *æ*be: eller *G*anebogstaver, men Sammenstødet af en *liq*uida og *muta*, eller af tvende *Semivocales*, *D*. har fundet haard. Vil man imidlertid grunde en *J*ndvending paa ovennævnte Beskrivelse af *v*, da er der intet andet for, end at tilstaae, at Dionysius maa have afvejet fra det, der baade for og siden har været almindelig *Velklang*slov i *S*proget, hvad enten det saa har været en *Særegen*hed hos ham eller i hans *Fædre*neland, eller han i den isolerede Beskrivelse af *v* har søgt en *Grund* for sin *Paastand* om *Haard*heden af dette *Sammenstød*. Den gammel- og nygræske *Udtale* af *v* i *Forbindelse* med *æ*be: og *G*anebogstav har samme naturlige *Grund* i τῷ σχηματισμῷ τοῦ στόματος, som saa mange andre *Bogstavers* *Forandring* i *Anledning* af den følgende *Consonants* *Beskaffenhed*. Men muligen kan den heller ikke altid være bleven *consequens* og *noie* iagttaget, hvilket ikke heller endnu, saavidt jeg veed, overalt er *Tilfældet*.

Endelig har *Semivocalen* *q* ikke været et *r* som vores sædvanlige *danske*, der danner sig langt tilbage i *Ganen*, men snarere det *r*, som ligger paa *Tungespidsen*, eller *sker* ved et *Tungeslag* ligesom *λ*, og er almindeligt i de sydlige *Sprog*, selv ofte i det *Syd*ske, samt hos os i *Sang*. Derfor har jeg vel ikke uden een græsk *Grammatikers* *Autoritet* at opvise, da det naturligviis ikke kunde falde dem ind at forklare os det *Nationale* i en *Lyd*, som de ikke faldt paa kunde *udtales* anderledes, end de *udtalte* den *); imidlertid beskriver denne *Autoritet* os *Udtalen* saa tydeligt, at den vel endog ene kunde være *tilstrækkelig*. Den findes hos *Dionys. Hal. περί συνθέσε. ὀνόμ. p. 79*, hvor det hedder, at ved *q* *vibreses* *Uanden* ved det *Yderste* af *Tungen*: τὸ δὲ q̄ (ἐκφωνεῖται) τῆς γλώσσης ἄκρας ἀπορήραπιστούσης τὸ πνεῦμα. Herved *stadfæstes* altsaa *tilfulde* *Nygrækernes* *Maade* at *udtale* *r* paa, om hvilken det desuden allerede var *sandsynligt* at den og har været den gamle**), ikke blot af den *mundtlige* *Forplantelse* af *Udtalen* fra den ene

*) Det samme var aabenbare ogsaa *Karsagen*, hvorfor de ikke egentligen have angivet *Udtalen* af *Vocaler* og *Diphthonger*, saasom af *η, αι ιε*.

**) En nordtysk *Lærd* *dadlede* engang i en *Samtale* med mig *Nygrækernes* *Udtale*, fordi de snurrede paa *R'et*, hvilket forekom ham *ildelydende* og altsaa ei at kunne have været de *Gamles* *Maade*.

Generation til den anden, da det ikke sees, hvad deri skulde have gjort en saadan væsentlig Forandring, hvor denne ikke kunde fremkomme af Stjædesløshed; men endog af den Adspiration af *ρ*, som i det Gammelgræske betegnes ved spir. asper over dette i Begyndelsen af Ordet og efter et andet *ρ*, hvilken Adspiration netop finder Sted i dette sydlige og musikaliske, men ikke i vort daglige *ρ*. Saaledes lød *Ρόδος*, *Πύρρος* ikke som vort *Rodos*, *Pyrrus*, men, ligesom det og i Latinen skreves, *Rhodus*, *Pyrrhus* (jvf. Fischer ad Well. 1. p. 244). Endvidere bestrækes dette deels ved Classificationen af *ρ* blandt de flydende Bogstaver, *liquidæ*, τὰ ὑγρά, hvilket egentlig ikke kan gjælde om en Consonant som vort *ρ*; deels af dets ikke sjeldne Omvevling med *λ*, med hvilket *ρ*, naar det dannes ved et Tungeflag, er ganske anderledes beslægtet, end vort bag i Ganen raslende *ρ*; f. Ex. ἀργαλέος for ἀλγαλέος af ἄλγος, jvf. Schol. Aristoph. ἀργαλέον παρὰ τὸ ἄλγος, κατὰ τροπήν τῷ λ̄ εἰς ρ̄, ὡς ποδαργία. og Corinth. de Att. dial. Ἀττικοὶ λέγουσι τὴν κεφαλαργίαν κεφαλαργίαν. κριβανος hos Aristoph. Ach. 85 for κλιβανος, og hyppig hos Athen. i 3 Bog, hvor bemærkes Ἀττικοὶ διὰ τῷ ρ̄ λέγουσι κριβανον καὶ κριβανίτην, ligesom κριβανωτός, Aleman. sammesteds c. 82. φλαῦρος for φαῦλος. Og omvendt kalder Aristoph. ἰππ. 79 Kropidernes δῆμος i Attica fordreiede κλωπιδῶν, alludevende til κλώψ, κλέπτης, ἐναλλαγῇ στοιχείου τοῦ ρ̄ εἰς τὸ λ̄. f. Schol. og Eustath. ad Odyss. p. 1764. ligesom han og σφηκ. p. 45 gjør sig lystig over Alcibiadeses læsbende *λ* for *ρ*: Εἶτ' Ἀλκιβιάδης εἶπε πρὸς με τραυλίσας, Ὀλῆς Θέωλος κ. τ. λ. for ὄρῆς Θέωρος, jvf. Plutarch's Alcib. c. 1. Og hos Lucian judic. Vocal. 4 hedder det: οὐκ ἂν ἐπολέμει μεχρὶ νῦν τὸ λ̄ τῷ ρ̄, διαμφοβητοῦν περὶ τῆς κισσῆρεως (efter Schol. Attisk udtalt κισσηλις) καὶ κεφαλαργίας. Ligesom og Plutarch i Qvæst. Rom. Francof. 1620 p. 277: ved at derivere μάκελλον (macellum) af μάγειρος bemærker: καὶ τὸ λ̄, τοῖς ἀπολιθομαίνουσι τοῦ ρ̄ διὰ ἀμβλύτητα τῆς γλώττης ὑπόκειται τραυλιζόμενον, samt Varro de l. lat. IV udleder liliūm ἀπὸ τοῦ λειρίου. Endelig hedder det og hos Quintilian, 1, 11, 5, selv om Romerne: quasdam velut acriores parum efficimus & aliis non dissimilibus, sed quasi hebetioribus, permutamus. Qvippe *ρ* literæ, qua Demosthenes quoque laboravit, *λ* succedit: quarum vis est apud nos quoque. Jvf. Priscian, som gjør opmærksom paa Forandringen af *ρ* til *λ*, i niger, nigellus, i intelligo, pellicio, pelluceo o. fl. (p. 24 og 41). Disse og flige Ombytninger vise et Slægtskab mellem *λ*

Saa liden Grund have de Beviser, man sædvanligen vil hente af vor subjective Mening om Vækkelse og Mislyk.

og ρ, som ikke finder Sted imellem vort I og r. Iøvrigt er imidlertid dette en Finesse, som ikke er af nogen væsentlig Vigtighed for Udtalen. Dennes Hovedsag bestaaer, næst Vocalers og Diphthongers rigtige Pronunciation, i den rette Modification af de stumme Bogstaver, hvorom vi nu komme til at tale.

II) Ἄφωνα εἰσὶν οἱ β, γ, δ, θ, κ, π, τ, φ, χ, ὅντων ἡ ἀφωνία ἐκ τῆς ἀφωνίας τῶν ἀλλῶν ἐστὶν ἀφωνία, ὡς περὶ ἀφωνῶν λέγομεν τραγῳδοῦν τὸν ἀφωνῶν. Og denne Rafophonie eller Stumhed bestaaer aabenbar deri, at de ingen Klang have, men Lyden forsvinder saasnart de ere udtalte; hvorfor, som vi have seet, intet Ord i det klangfulde græske Sprog, undtagen *εκ* og et Par *Πραε*positioner, som strax forbindes med et følgende Ord, endes paa dem.

Uf disse ἄφωνα gjøre nu de gamle Grammatikere den bekjendte Inddeling i *ψιλὰ* (tenues) π, κ, τ, τὰ ὀλίγω πνεύματι ἐκφωνούμενα.

δασέα (adspiratæ) φ, χ, θ, τὰ πολλῶ.

μέσα (mediæ) β, γ, δ, τὰ μήτε πολλῶ, μήτε ὀλίγω, ἀλλὰ τῶν μὲν ὀλίγον πνεύμα ἐχόντων ὑπερβηκότα τῶ πνεύματι, τῶν δὲ πολὺ, ὑποβηκότα. Schol. D.

Thr. v. Bekkeri Anecd. gr. p. 809, eller, som hos Dionys. Thr. ὅτι τῶν μὲν ψιλῶν ἐστὶ δασυτέρα, τῶν δὲ δασέων ψιλότερα.

Udtalen heraf forestiller man sig sædvanlig, hvad tenues og mediæ angaaer, urigtigt, i det man, efter vor Udtale af de tilsvarende latinske Bogstaver, antager de første for vort p, f, t, de sidste for vort b, g, d; ligesom man og af de adspirate urigtigen udtaler paa dansk Wiis χ som f, og θ som t, uden engang at distingvere dem fra κ og τ. Men at dette er falsk, have allerede vore fortrinligste nyere Grammatikere, Hermann i sin *Wog de emendanda rat. gr. gr. p. 54*, og efter ham Buttmann, Matthiä og Thiersch i deres Grammatiker bemærket, i det de alle antage, at Consonanternes Udtale hos de Gamle har været, som den endnu er hos Nygrækerne *).

*) Besynderligt nok er det, at Hermann, som paastaar, at i Vocalernes Brug Alting er forandret (omnia innovata sunt), tværtimod om Consonanterne her siger: consonantium tamen vim, secus atque in aliis lingvis accidisse videmus (?), integram ac genuinam usque ad hunc diem Græcia conservavit, da dog Marsagen til denne Udtalens Vedligeholdelse maa ved Vocalerne have været den samme, og i andre Sprog Forandringer ikke mere indtræde ved disse end ved hine. Men selv om Vocalerne haver han denne sin Dom, naar han p. 51 sq. viser, at *αι* og *ει* bør udtales paa teuchsinf Wiis, og *οι* som enkelt Vocal eller lat. *oe* (og det er her *i*), saa at alle disse innovata, der skulde udgjøre det forfærdelige Barbari (p. 54), ifkun ere η samt en Nuancering af *αυ*, *ευ*, *υι*, hvilket ikke allene ikke er saa afgjort, men hvori det endog er

Det Samme mener nu og hos os om den hele Udtale uden Undtagelse tilligemed mig den indsigtsfulde Forfatter af vor nyeste berømmelige græske Grammatik, Hr. Candidat Lange. Og at de deri have Ret, bevises ikke allene af den Rimelighed, det har, at en Udtale, som med dens fineste Nuancer ved daglig Tale meddeles Børnene fra deres spædste Alder af deres Forældre og samtlige Omværende, hos en Nation, der i lige Linie nedstammer fra dem, der fra først af talede Sproget, ei kan være forandret, hvilket vi ogsaa hos os see i enhver Egns særegne og bestandig eens blivende Udtale, undtagen for saavidt den ved Cultur forædles og mere dannes; eller at den i det Mindste maa antages at være uforandret allevegne, hvor man ikke historisk kan bevise det Modsatte: men endog deraf, at af alle de mangfoldige Beviser paa Udtalen, man lige til de ældste Tider kan hos de græske Forfattere finde, vidne de allerfleste tydelig for, ingen af de faa, om hvilke det kunde synes faa, afgjort imod den nygræske Udtales Rigtighed. At dette ogsaa gjælder om de 9 stumme Bogstaver, skulle vi nu søge historisk at bevise.

Efter Nygrækerne's eenstemmige Udtale, og dette er, ligesom ved Vocalerne, aldeles den samme, som beviistligen før Tyrkerne's Invasion blev af lærde og fornemme Græker (altsaa ikke var noget blot Almuesprog) overbragt til det vestligere Europa, lyde nu

I. tenues π , κ , τ , ikke fuldt saa skarpt og flødende, som vort p , k , t , hvilke det blødere græske Sprog ligesaa lidt kjender, som flere andre sydlige Nationer, og selv det tydske Sprog ligesaa fra Sachsen af, men næsten som vort b , g , d , og ganske som disse efter v , der foran Ganebogstaver er gaaet over til γ (ng), og foran Læbebogstaver til μ , i det f. Ex.

$\pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha$ udtales som vort p a n d a ,
 $\acute{\alpha}\gamma\kappa\omicron\varsigma$ a n g g o s ,
 $\acute{\epsilon}\mu\pi\omicron\rho\omicron\varsigma$ e m b o r o s .

Ligeledes hvor det følgende Ord er adskilt deraf, saasom $\tau\acute{o}\nu$ $\kappa\acute{o}\sigma\mu\omicron\nu$ t o n g g o s m o n , $\tau\acute{\eta}\nu$ $\pi\acute{o}\lambda\iota\upsilon$ t i m b o l i n .

Men at dette nu var den samme Lyd, som ikke blot Constantinopolitanerne i det 15de Aarhundrede, men alle Grækerne længe tilforn og saalænge man kan finde Data af Udtalen, have forbundet med disse tre Tegn, viser sig af Følgende:

at andre, at hverken H. selv eller de Andre, som følge ham (Matthiä bruger endog hans Argumenter paa p. 52 rent hen i Taaget), have bemærket Selvmodsigelsen.

1) Allerførst beskrive ikke blot flere Grammatikere dem ved τὰ ὀλίγα πνεύματι ἐκφωνούμενα, hvilket ikke kunde siges om vore p, f, t, som netop udstødes πολλῶ πνεύματι og derved allene skille sig fra b, g, d: men hos Schol. til Dion. Thrac Bekkeri Anecd. II. p. 810 bestyrkes det Samme endnydermere ved følgende Forklaring: Φωνητικὰ ὄργανα τρία εἰσι, ἡ γλῶσσα, οἱ ὀδόντες, τὰ χεῖλη· τοῖς μὲν ἄκροις χεῖλεσι πλουμένοις ἐκφωνεῖται [τὸ π̄], ὥστε σχεδὸν μηδὲ ὀλίγον τι πνεῦμα παρεβαίνειν. — Ὁμοίως δὲ καὶ το κ̄, τῆς γλῶσσης [ἐν] τῇ ἐκφωνήσει προσπλουμένης τῷ οὐρανίσκῳ, καὶ κυρτουμένης, καὶ μὴ συγχορούσης σχεδὸν μηδ' ὅλως τὸ τυχὸν πνεῦμα ἐξελθεῖν, ἐκφωνεῖται*). — Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τ̄, τῆς ἄκρας τῆς γλώττης προσπλουμένης τοῖς ὀδοῦσι, καὶ μὴ συγχορούσης σχεδὸν μηδὲ τὸ τυχὸν πνεῦμα ἐξελθεῖν, ἐκφωνεῖται. Eigesom nu heraf sees, at der ved disse tre Bogstaver næsten ingen Luft eller Ande udstødes, hvilket jo er Tilfældet ved vort p, f, t, men hele Beskrivelsen derimod passer sig paa vort b, g, d; saaledes oplyses dette end mere ved det Tilfælde om β, γ, δ, og φ, χ, θ, som vi nedensfor paa sit Sted til Oplysning af disse Bogstavers Udtale nærmere skulle anføre.

2) finde vi, see Meursii Lex. græco-barb., allerede temmelig tidlig Exemppler paa, at man til at udtrykke andre Sprogs haardere b og d, ligesom Grækerne endnu gjøre, betjente sig af Tegnene μπ og ντ, hvortil man vel ikke kunde have fundet sig foranlediget, hvis π og τ ikke efter μ og ν havde havt denne Lyd.

3) anfører Scaliger i animadvss. in Chron. Enseb. Amstel. 1658 p. 118 af en latinsk Indskrift fra det 4de Aarh. Skrivemaaden DIA PANDON for det græske διὰ πάντων, hvilket tydelig viser, at man ogsaa allerede dengang har læst ντ som n d.

4) Sandsynlig har og denne blødere Udtale af τ efter ν været Aarsag i at Cicero, Tusc. 1, 2, har forandret ἐντελέχεια hos Aristoteles til ἐνδελέχεια, da han ventelig har fulgt Udtalen, hvorefter τ var et romersk d, og altsaa gjort dette til et δ, hvilket gav Ordet ἐνδελέχεια (Fortværen), som det af hans Forklaring qvasi qvandaui continuatam motionem & perennem sees at han har tænkt sig (s. sammesteds Davisii Note). Egeledes forveksler og Lucian, Iud. Vocal. 10 begge disse Ord, og anseer det gamle ἐνδελέχεια for eet med ἐντελέχεια, naar han lader δ klage: ἀφείλετο μου τὴν ἐνδελέχειαν, ἐντελέχειαν ἀξιοῦν λέγεσθαι παρὰ πάντας τοὺς νόμους. Og ligesaa Corinth. de dial. Att. som siger, at det er attisk her at bruge τ. Muligen har og i selve Græstien

*) Svf. p. 812 ibid. τὸ κ̄ προφέρεται οὕτω δι' ἄκρου μόνως τῆς γλώττης (hvorfor det og skal være kaldet ψιλόν), μηδενὸς πνεύματος παραπεμπομένου.

δ efter ν tabte sin sædvanlige Blødhed (dh), og altsaa lydet som vort Begyndelses: d, ligesom β efter μ som blot b, saaledes som man hos Scaliger in Euseb. p. 118 finder ἐμβολή for ἐμπολή, og hos Theodotion Dan. 6, 4 ἀμβλάκημα for ἀμπλάκημα. Dog vilde dette Argument, da det kun er Formodning, for sig intet bevise, hvis det ei stemte med de andre Data; saa at det her for mig gjerne maa bortfalde. Men vigtigere er

5) Quintilians Bemærkning 1, 11, 5, som, til Exempel paa, at man selv i Latinen ombyttede nogle skarpere lydende Bogstaver med andre lignende, men sløvere, siger: Et cum C ac similiter T non valuerunt, in G ac D molliuntur, d. e. (om jeg forstaaer Stedet rigtig) "og naar C og T (κ og τ) ei ere udtalte med Kraft nok, blødgjøres de til G og D", hvilket efter samme Forfatters Bemærkninger andetsteds (f. Ex. 12, 10, 27-32) om det græske Sprog's mindre haarde Udtale, da saa meget mere maa gjælde om dette. At saaledes Latinerne's C (som var ligegyldende med Grækerne's K) ofte havde en mindre haard Lyd, end vort stødende K, altsaa lod som vort Begyndelses: G, bevises endvidere af Plutarch's Bemærkning i Qvæst. Rom. T. 7 p. 122 Reisk., hvor han deriverer macella (som han skriver μακέλλα) af μάγειρος, og derpaa udtrykkelig tilføier: καὶ γὰρ τὸ κ̄ (Romerne's c) πρὸς τὸ γ (g) συγγένειαν ἔχει παρ' αὐτοῖς (Ρωμαίοις). Ὅψὲ γὰρ ἐχρήσαντο τῷ γάμμα (o: det latinske g), Καρβιλίου Σπορίου προσεξέυροτος, hvilket samme og viser sig i den dobbelte Skrivemaade af vice-simus og vigesimus, tricesimus og trigesimus, samt Endelsen -ingenti (i qvingenti o. d.), sandsynlig af gentum for centum, hvor altsaa den blødere Udtale af c (Grækerne's κ) har foranlediget Brugen af g, da dette Tegns (efter Plutarch's Bemærkning) var opfundet. Det Samme sees af Quintilians Bemærkning (1, 7, 28): Quid? quæ scribuntur aliter, atque enuntiantur. Nam & Gajus litera C notatur, nec Cneus eam literam in prænominis nota accipit, quæ sonat (o: G); ligesom og Gesner samme-steds anfører af Diomedes 2 p. 418: Hodieque cum Gaium nominamus Cæsarem scribimus C. Cæsarem. Og saaledes findes og Cnidos (Κνίδος) og Cneius skrevne Gnidos og Gneius, hvilken blødere Udtale af C det da ventelig og er, man har villet tilkjende-give, naar man i Græskten skrev Cajus, ikke Κάϊος, men Γάϊος o. d., ligesom selv i Græskten, formedelst det indbyrdes Slægtskab, undertiden saavel κ og γ forveksles, f. Ex. κναφεός og γναφεός, Γνίφων ventelig af κνίπός, som κ og β efter μ i de nysanførte ἐμβολή for ἐμπολή, ἀμβλάκημα f. ἀμπλάκημα. Thi ere end β og γ, som vi ret strax skulle see, svagt adspirerede og saaledes blødere end Latinerne's b og g, saa er det

dog muligt, at dette ikke altid i Begyndelsen af Stavelsen eller i Forbindelse med en liquida (γ og $\mu\beta$) har været saa kjendeligt, som imellem to Vocaler, og de derfor undertiden i lige Tilfælde kunne være brugte som b og g.

6) Det Samme viser sig i det af Eusebivus S. 134 paaberaabte Concilium Carthaginiense fra 401 efter Chr., hvor Ordet Villaregensis er udtrykt ved *Βιλλαρενέριος*, κ altsaa er brugt for det romerske g.

7) Ligesaar er paa adskillige Mynter den ældre Indskrift med græsk K og latinsk C nyere ombyttet med det lat. G, f. Ex. Rhesium, gr. Indskr. *PHΓ*. og *PHΓΙΝΩΝ*, men de ældste ere *RECINON*, *RECION* o. d. Sestini class. geogr. numism. p. 10. Agrigentum, *AKPAΓANTOZ* og *AKPAΓANTION* ib. p. 11 (hvor ρ har faaet α efter sig ligesom p. 32, og ofte *ΜΙΘΡΑΑΤΟΤ* for lat. Mithridates.) ibid. p. 11. Gelas, ældre *CEAAZ*, nyere *ΓEAAZ*, ventelig for at udtrykke, at det i Latinen var G, ikke C. p. 12: Segesta *ΣECEZTA* og *ΣEΓEZTA*.

Endelig 8) kunne vi endnu ved Slutning og Sammenligning med de andre stumme Bogstaver uddrage os dette Beviis, at, naar (som vi strax skulde see) φ , χ , δ , vare *ph*, *ch*, *th*, og β , γ , δ , *bh*, *gh*, *dh*, og som saadanne aldeles forskjellige fra vort b, g, d, saa blev der for disse sidste Lyd, forudsat at de fandtes i det gamle Sprog, ingen andre Tegne tilbage, end de tre π , κ , τ . Thi vel vilde da saanes vore Lyd p, k, t; men da disse ikke gjerne forekomme saa haarde i det nygræske Sprog, og de nu anførte Beviser, især No. 1 ovenfor S. 110, synes at bevise, at det samme var Tilfældet i det Gammelgræske, saa bliver det Rimeligste, at π , κ , τ have været et ikke stærkt stødende p, k, t, altsaa næsten b, g, d, især efter ν (γ , μ); ligesom de sydlige Lydskere ofte troe at sige p, k, t, naar de dog for vort Øre sige b, g, d; endskjøndt det og ved en saa fin Nuancering lettelig er muligt, at Udtalen efter Enkeltes forskjellige Organ undertiden kan have været noget skarpere og ikke forskjelligt fra vort p, k, t; saa at Jagttagelsen af denne ringe Forskjellighed ikke er saa væsentlig nødvendig til at give Sprogets Udtale sin eiendommelige Wellklang.

II. Betydeligere er derimod Afvigelsen af de nygræske β , γ , δ fra vort b, g, d, ja saa betydelig endog, at hvor disse vore Lyd forekomme i andre Sprogs Ord, vilde aldrig nogen Græker ansee dem for at være β , γ , δ , men snarere for π , κ , τ , ligesom de og i mange Aarhundreder have til deres Betegnelse brugt de sammensatte Bogstaver $\mu\pi$, $\gamma\kappa$, $\nu\tau$, hvorom er talt ovenfor. Den Lyd derimod, som de forbinde med β , γ , δ , er en langt blødere end den, vi give vort b, g, d, og forbundne med en

Slags svag Tilsaanding, der virkelig giver dem den Middelsplads imellem de slet ikke tilaandede π, κ, τ , og de stærkt tilaandede φ, χ, θ , som de Gamle have tilkjendegivet ved deres Navn $\mu\epsilon\sigma\alpha$, mediae; i det

β tilkjendegiver den Consonantarticulation, som fremkommer naar man sammentluffer Læberne, som om man vilde sige *b*, men derpaa med usforandret Stilling af Læberne siger *v*, altsaa ikke ganske saaledes som vort *v*, der dannes ved at indtrække Underlæben under Øbertænderne. Naar man altsaa lærer os, at Nygrækerne udtale $\beta\alpha\alpha\lambda\epsilon\upsilon\varsigma$ *v*asileus, $\beta\iota\omicron\varsigma$ *v*ios, da er dette Begyndelses*v* derfor ikke vort *v*. Og heraf lader sig da forklare, hvorfor Latinerne oftere udtrykke det græske β ved deres *h*, end ved *v*, saasom det dog egentlig var *B*:Lyden, men allene modificeret ved fornævnte bløde Udspiration, som vi kunne betegne ved *bh*, ligesom Hebræernes Δ .

γ ligeledes heller ikke er vort haardere Begyndelses*g*, men stedse liigt vort *g* efter en Vocal i Enden af Ordet eller imellem to Vocaler, f. Ex. i *Sag*, *Sager*, *Læge*, *viger*, hvilken Articulation vi maaskee kunne gjøre os kjendelig ved af disse sidste Ord at bortkaste Begyndelsesstavelsene *Sa*, *Læ* og *vi*, og derpaa udtale Endelserne *ge* og *ger* usforandrede, som vi udtalte dem efter det forudgaaende *a*, *æ*, *i*. Dette er især kjendeligt foran *s* og *t*, hvorfore og nogle af de Lydke og Franske, som have beskrevet den nygræske Udtale, bemærke, at $\gamma\epsilon$ og $\gamma\iota$ udtales som *je* og *ji*, da Consonantlyden *j* synes dem beslægtet med dette blødere *g*.

δ endelig heller ikke er vort haarde Begyndelses*d* (f. Ex. i Danmark, *Dania*, hvilket Nygrækerne, naar de ville udtrykke Lyden, ikke skrive *Δανία*, men *Ντανία*), men stedse aldeles som vort *d* i Enden efter en Vocal eller imellem to Vocaler, f. Ex. i *Brød*, *leed*, *vide*, *æde*, *lader*, og hvis Udtale vi altsaa og i Begyndelsen kunne tilbønne os ved af disse og flige Ord blot at udelade de foran *d* gaaende Stavelser og da udtale det Tilbageblivende usforandret. Lydskerne, som ikke kjende denne Lyd, henvise derfor og i den Henseende til det danske Sprog. (s. Buttmanns ausführl. griech. Sprachl. 1 p. 15, som deri hører et *dj*). Sædvanligt betegner man ellers denne blødere Udtale af *d* ved *dh*.

At nu denne for det nygræske Sprog saa fortrinlig karakteristiske Udtale af β, γ, δ (for hvilken vi nu fremdeles ville beholde Betegnelserne *bh, gh, dh*), ogsaa har været eiendommelig for det Gammelgræske saalænge Sproget har været til, bevises, ikke blot negativt deraf, at Ingen kan godtgjøre, at der i Bogstavernes Udtale nogenstunde er skeet nogen Forandring i denne Henseende, ligesaa lidet som i nogen anden, i hvilket

Silfælde altsaa Brugen hos Nationens Efterkommere, der endnu tale det samme Sprog, har Formodningen for sig; eller at det ei er sandsynligt, at den lettere Udtale skulde have forvandet sig til den vanskeligere; men selv positiv af endeel andre historiske Beviser, som man, ved at gaae tilbage i Tiden, kan finde hos græske og latinske Forfattere. Saadanne ere

1) Grammatikernes Forklaring af disse tre Bogstavers Udtale. Saaledes hedder det nemlig i Schol. Dionys. Thr. i Bekk. Anecd. p. 809, at ligesom *φιλά λέγονται τὰ ὀλίγῳ πνεύματι ἐκφωνούμενα*, *δασεία δὲ τὰ πολλῶ*, saaledes ere *μέσα τὰ μήτε πολλῶ μήτε ὀλίγῳ*, men at de udtales med stærkere Tilaanding end *τὰ φιλά*, og med svagere end *τὰ δασεία**), hvilket ikke kunde passe paa vort begyndende *b, g, d*, der netop omvendt udtales med svagere Luftstød end *p, k, t*, og uden al Tilaanding, hvilken derimod rigtig fremkommer, naar de udtales paa nygræst Viis, *bh, gh, dh*. Endnu tydeligere bliver dette strax derpaa S. 810 sammeft., hvor Forf., efterat have bemærket det Ovenanførte om tenues *π, κ, τ*, siger om de tre medix følgende: *τὸ δὲ β̄, ἐκφωνούμενον ὁμοίως τοῖς ἀκροῖς τῶν χειλῶν, οὔτε πᾶν ἀνοίγει τὰ χεῖλη ὡς τὸ φ̄, οὔτε πᾶν πιλεῖ ὡς τὸ π̄* (men dette vilde jo netop vort *b* gjøre, derimod ikke Grækernes *bh*), *ἀλλὰ μέσην τινὰ διέξοδον τῷ πνεύματι πεφεισμένως δίδωσιν* (hvilket ganske er Tilfældet med det med W-Adspiration udtalte *β*; det giver en sparsom Udgang for Munden, hvad vort blotte *b* ikke gjør); *ἐξ ἀνάγκης οὖν τὸ β̄ μέσον ἐστὶ τοῦ φ̄ καὶ π̄*. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γ̄ μέσον ἐστὶ τοῦ κ̄ καὶ χ̄. og derpaa efterat Udtalen af *κ* og *χ* er forklaret: *Ὁμοίως τῇ αὐτῇ ἐκφωνήσεται τῆς γλώττης τὸ γ̄ ἐκφωνεῖται, μήτε πᾶν προσπιλουμένης τῷ οὐρανίσκῳ, ὡς ἐπὶ τοῦ κ̄* (hvilket *γ* maatte gjøre, dersom det var vort Begyndelses-*G*), *μήτε πολὺ ἀνοιγομένης ὡς ἐπὶ τοῦ χ̄* (det tydske *ch*), *ἀλλὰ μέσην τινὰ διέξοδον τῷ πνεύματι παρεχούσης* (hvilket netop er Tilfældet med *γ* saaledes som det af Nygrækerne udtales, som *gh* eller svagt adspireret *g*). *Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ δ̄ μέσον ἐστὶ τοῦ θ̄ καὶ τῷ τ̄*, og derpaa efterat disse Bogstaver ere beskrevne: *τὸ δὲ δ̄ μήτε πᾶν προσπιλουμένης τῆς ἄκρας τῆς γλώσσης τοῖς ὀδοῦσι* (saaledes som ved *τ* og ligeledes ved vort haarde Begyndelses-*D*, hvilket *δ* altsaa ei var), *μήτε πολὺ ἀποχωρούσης* (saaledes som ved *θ*), *ἀλλ' ὡς εἴποι τις καὶ ἐφαπτομένης, οὕτως ἐκφωνεῖται*.

2) Et af de meest indlysende Beviser for et Bogstavs Udtale er, som vi i de forrige Hefter have seet ved Vocalerne og Diphthongerne, den forskjellige, selv feilagtige

*) Svf. Priscian. p. 15: Sunt igitur hæ tres *b, g, d*, medix, quæ nec penitus carent adspiratione, nec eam plenam possident.

Orthographie, fordi dennes almindeligste Ursag netop er Lydsliigheden af de ombyttede Bogstaver. Derfor forveledes *i, ei, η, oi, v*, efterdi de alle lode som *i*; derfor skreves *e* undertiden for *ai* (*æ*) o. s. f.; hvorimod man ikke let finder et *α* for *i*, eller *ω* for *η*, fordi disse Bogstaver havde en saa tydelig Forskjellighed i Lyden, at der ei kunde tages feil af dem. Man slutter altsaa med Grund, at de Bogstaver, der jevnlig enten forveles eller bruges ifteng, maae have lydet eensdan, og deres forskjellige Brug i forskjellige Ord altsaa grundede sig paa etymologiske eller andre grammatiske Regler og Distinctioner, undertiden netop paa blot Skjodesløshed, og ikke paa nogen forskjellig Udtale. Den samme Grundsaetning lader sig nu ogsaa anvende ved een af vore mediae, hvorfra vi da fremdeles kunne slutte analogt til de tvende andre; og dette er *β*, hvilken vi saa hyppigen finde ombyttet eller forvelet med andre Tegn, hvorved *V*: Lyden udtrykkes, saasom med det latinske *V*, det hebraiske *ו*, og i Græskten *Υ*, selv med Digamma *F*, samt allerhyppigst med *OT*, at der ei kan være nogen Tvivl om, at *B* jo maa have tilkjendegivet samme Lyd, og ikke vores *b*, der ei saa let kunde forveles med *v*. En Mængde Exempler herpaa finde vi samlede af Wetsteen og i chronologisk Orden opstillede hos Liskovius, hvilke jeg her for en Deel vil anføre tilligemed hvad andre jeg andetsteds har fundet. Saaledes udtrykke allerede henved 300 Aar før Chr. de 70 Fortolkere, og i det 1te Aarh. Josephus det hebr. *ו* i *וְוָו* ligesaavel ved *β* som ved *v*, *Außid* og *David*. Vel kunde man indvende, at langt oftere, ja endog stedse, udtrykkes det hebr. *ב* i Navne ved *β*; men dette bliver intet Beviis for en Udtale som *b*, da selv *ב* efter alle Grammatikeres Forsikring var et svagt adspireret *b*, *bh*, ligesom *ג* *gh* og *ד* *dh*, aldeles som Grækernes *β*, *γ*, *δ*, og disse kun ved at dagesheres tabe denne Adspiration og lyde som *b*, *g*, *d*; saa at heri endydermere ligger et Beviis for at de til *ב*, *ג*, *ד* svarende græske Bogstaver ligeledes have havt den samme svage Adspiration, og f. Ex. *Ἀβραμ*, *Χεραβίμ*, ogsaa i Hebraiskten er udtalt *Abhr am*, *Cherubhim* (med *bh* som et Slags *v*), ikke *Abram*, *Cherubim*. Ligeledes har den coptiske Oversættelse Gen. 10, 2, *Ἰωβάρ* med *B* for det Hebr. *ו*, og *γ* findes ofte, ikke blot for *ג*, men og for *ב*, der sandsynligviis havde en lignende Adspiration, f. Ex. Gen. 10, 7: *Πεγμά, Γάζα, Γόμορρά*, o. fl.

3) Lignende er den græske Skrivemaade af det latinske *V*, hvorpaa frembyder sig allerede hos Strabo (Geogr. V, 1, 6, p. 105 ed. Tzschuck.) som Exempler *Byen Novum comum* skrevet *Νοβονυκόμου*, altsaa ganske efter Udtalen uden græsk Omformning, saa at *β* udtrykte det latinske *V*, ligesom endnu i den nygræske Udtale. Ligeledes p. 104, Verona *Βηρώρ*, p. 106 Ravenna *Ραβέρνα*, andresteder *Ραοβέρνα*, p. 152

Lavicum *Λαβικόν*, vulg. *Λαβίνον*. Egeledes hos Dio Cass. (p. 1213 Reim.) Severus *Σεβήρος*, (p. 882) *Ναίβιος*; i andre Codd. *Νέονιος*, (p. 1264) Vologæsus *Βολόγαισος*, (p. 958) Flavius Vespasianus *Φλάβιος Ούεσπασιανός*, og saaledes ofte B brugt ifleng med O, som Dio meest bruger i *Ουαλέριος*, *Ουαρος*, *Ουήρος*. p. 1094. Vesuvius *Βέσβιον* ell. *Βεσούβιον*, hos Strabo *Ούεσσοῦιον*. Hos Plutarch (Mar. 8) Vaga *Βάγα*, hos Ptolem. 4, 3, *Ουάγα*, jvf. Sall. Jug. 47; (Rom. 5) Velabrum skrevet *Βήλανρον* (altsaa baade B for V, og v for b), samt velatura *βηλατούρα*. Servius *Σέβιος* og *Σέρονιος*, Varro *Βάρρων*, Carvilius *Καρβίλιος*. Hos Herodian (1, 8) Verus *Βήρος*, (1, 2) Verissimus *Βηρίσσιμος*, Severus *Σεβήρος*, Ravenna *Ραβέννα*. Zesimus, som (II, 3) har *Ουαλέσιος* og *Ουαλέριος*, deriverer dette Navn af valere, som han skriver *βαλῆρε*, og derpaa to Gange *Βαλέριος*, ligesom og baade *Ουαλεριανός* og *Βαλ. Βικτωρίος* Victorinus, *Βάνδιλοι* Vandili. Egeledes skriver Stephanus Byzant. (de urbib.) *Βακκαῖοι*, Ptolem. 2, 6, Vaccæi. Velitri i Italien *Βέλιτρα*, hvis Inderbyggere Plutarch i Coriolan skriver *Ουέλιτρανοί* og Sveton. i Aug. 94 kalder Velitrini, Liv. 8, 14, Veliterni. Eigel. *Βίτελλα*, som Liv. 2, 39, kalder Vitelia. *Βενεβεντός* Beneventus. *Βολογεσίας*, Anm. Marc. Vologessia, hos Ptolem. 5, 20, *Ουόλογεσία*. Eigel. endelig Svidas Venetianus *Βενετιάνος*, Vespas. *Βησπασιανός*, Corvinus *Κορβίνος*; ja Virunium, en Bye i Noricum, skriver han ikke blot *Βηρούνιον*, men deriverer dette Navn endog af vir unus, sigende *εἰς ἀνήρ, τουτέστι Βῆρ οὔνος*. Af samme Slags anfører endnu Wetstein og Eiskövius af Concilium Carthaginense (fra Mar 401 sqq.), Act. Conc. Par. Tom. 1: Ordene *ἀμβίβιος* ambivius, *κονοδβελτδέος* Quodvultdeus, *Βενουστιανός* Venust, *Βαλέριος* Valerius, *Σιλβανός* Silvanus, *Βίκτωρ* Victor, *Νοβάτος* Novatus, *Σερβουσδέι* Servus dei, *πριβιλέγιον* privilegium, *Βιγκέντιος* Vincentius; og lignende Ord af andre Concilier. Endnu ældre ere adskillige Inder Skrifter med latinske Navne, hvis V er udtrykt ved B, allerede fra det 1te Aarh. af; saasom *OKTABIA ΣΕΒΑΣΤΗ*, Neros Gemalinde, (Occo p. 135); paa en Mynt af Titus *ΦΑΑΒΙΟΣ* (ib. p. 161), andresteder med *ΟΥ*. Egeledes paa een af Domitian (p. 172); og paa tvende fra Trajans Tid. ib. p. 194 er *σεβαστός* skreven *ΣΕΟΥΑΣΤ*, hvilken Forvevling altsaa røber, at β blev udtalt som ου, ο: som et υ. Eigel. paa en Mynt fra Antonin, Pius. Paa flere Mindedmærker hos Gruterus er Nerva skrevet *ΝΕΡΒΑ*, hvorimod han paa Mynter skrives *ΝΕΡΟΤΑΣ*. Egeledes have paa Mynter fra Marc. Aurels og Severus's Tid: *ΑΒΓΑΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ*, andresteder *Αύγαρος*, og *ΣΕΒΗΡΟΣ* ligesaa vel som *ΣΕΟΤΗΡΟΣ*, v. s. f. see Eisköv. Ogsaa Velia hedder paa Mynter *Βελία* saavel som *Ουελία* og *ΥΕΛΗ*. Βελ

κατι, εἰκοσι Hesych. er l. viginti, og i Polyb. 1, 22, 23, skrives Duillius (*Δουίλιος*) i alle de ældre Codices *Αβίλιος* (Livius), hvilket efter Schweighäuser's Bemærkning er Feilskrivning for *Βίλιος* (Vilius), hvor B altsaa var et v, ligesom i bellum for duellum o. d. (see nedentf.) jvf. Cic. Orator c. 45, som bemærker, at ligeledes Duellius ved Sammentrækning (Bortkastelse af d) udtaltes Bellius, altsaa Vellius. Ligeledes giver ogsaa Meursius i hans Gloss. græco-barb. af græske Monumenter βητίον for vitium, βίνδικτα f. vindicta, βέγυα f. virga o. s. f. see Wetst. p. 213. Af hvilket Alt det er meer end sandsynligt, at β maa have udtrykt et Slags B-Lyd, da man ellers ikke vilde have brugt det til at betegne latinske Navne, som havde v, eller i Græskten istæng med Ov. Dist nok gives der endnu langt flere Tilfælde, hvor det græske B udtrykkes ved det latinske b, eller omvendt bruges til at udtrykke dette; men deraf følger dog ikke, at det skulde have lydet som vort b, da det deels ikke er nødvendigt, at det ene Sprog bestandig skal beholde aldeles den samme Udtale af de Tegn, det har tilfælles med et andet (saaledes som f. Ex. vort danske d og g, lyder noget anderledes end det tyske, endog i de samme Ord); og deels selv det latinske b vel endog for en Deel har havt noget af den samme V-Aspiration, som det græske β, hvilket bliver rimeligt ikke blot af den Maade, hvorpaa Italienerne endnu prononcere deres v, som ligner den ovenfor S. 113 angivne græske; men endog af den Forvejling af b og v, hvorpaa der i den gamle Latin findes Exemppler, saasom i den dobbelte Skrivemaade Danubius og Danuvius, Baria og Varia (Hor. ep. 1, 14.) batillum og vatillum (Sat. 1, 5)*). Ligeledes i bellum for det gamle duellum**), og bis, bini for dvis, duini, f. Cicer. Orator c. 45, jvf. Hor. epist. 1, 2, 7, og Quintilian 1, 4, 15, og sammesteds Gesner. Jvf. og Festus u. duellum, duidens (hostia bidens), duonum (honum). Ogsaa bemærker Gesner, Thesaur. under B, at der i gamle Codices og Monumenter ofte findes B istedetfor V, saasom Albei, Atabi, Provincia, Serbus, Viba &c. for Alvei, Atavi, Provinciae, Servus, Viva &c. Og Fischer ad Well. gr. gr. anfører af forskellige gamle Rilder bestis, bestitus, bendere, vibo, bobis, unibersis saantlige med b for v. Endelig emenderer og J. Lipsius (var. lect. 1, 2, c. 28) paa Grund af det Slægtskab, som B og V hos de Gamle have baade

*) Maaſkee lader sig og af denne lignende udtale forklare Varianterne V, Hebræ og Euro i Hor. Od. 1, 25, 20, og af Hebrum og Eurum i Virg. Æn. 1, 321, naat begge Ordene lode E=vrum og E=vro.

**) Maaſkee af divellio, f. Perizon. ad Sanct. Min. 4, 16, 3.

i Skrift og Udtale, meget sandsynligen et Sted af Comiferen Afranius hos Gellius, hvor Hem iste parentum est vitabilis liberis, qvi malant metui &c. ingen Mening gav, til Horumce parentum est vita vilis liberis &c. Af hvilket Alt altsaa følger, at selv i Latinen B ofte maa have havt den v:agtige Udtale, som viser sig at være egen for det græske β; dets Brug for samme følgerig ikke kan være noget Beviis imod, men snarere maa stadfæste Rigtigheden af denne Udtale.

4) Dette bestrykes endmere ved Sammenligning med nogle latinske Ord, hvis v aabenbar har sin Oprindelse af det græske β, saasom vado af βάδω, βάδίζω, volo af βόλω, volo af βέλωμαι, vivo, vita, vis af βίος, βίωω, βία ('s, F'ig), og altsaa viser, at dette har været udtalt som v eller adspireret b. Vel have endnu flere b for β, saasom balneum, barbarus, hos af βαλαρείον, βάρβαρος, βῆς; men derpaa kan, ligesom nys: anført, svares, at enten er Ordets Udtale i Latinen bleven noget forandret, eller og det latinske b tildeels har havt samme adspirerede Udtale som det græske β. Desuden, at de nyere Sprog uadspirerede b var Grækerne en fremmed Lyd, er klart deraf, at disse, hvor de i Skrivningen af fremmede Ord vilde udtrykke dette, brugte dertil det særegne Tegnet μ, f. Ex. *μπομπάρδα* hombarda (da *βομβάρδα* vilde udtales vomvarda), *μαργαρίτης*, det Ital. *barbiere*, ikke *βαρβέρης*, hvilket de vel ikke vilde være faldne paa, dersom der i deres Sprog gaves et Tegnet, som tilfulde udtrykte denne Lyd, hvorom de jo, om endog Brugen havde forandret sig, ikke kunde være aldeles uvidende, især da Tegnet μ viser, at den efter μ var dem bekjendt og sædvanlig, f. Ex. i *ἐμπορος*, udtalt emboros.

Dog 5) at Ingen skal indvende, at disse Beviser ifkun naae en 18 til 1900 Aar tilbage i Tiden, for den Tid altsaa β jo godt kan have været vort b, da spørger jeg først, hvad Beviser man har derfor, at dette virkelig har været den ældre Lyd? thi kan man ikke fremføre saadanne, da bliver jo den højeste Sandsynlighed for den Udtale, som anbefaler sig ved en saa betydelig og usforandret Ælde; dernæst, hvad Aarsagen vel kan have været til en saadan Overgang? thi skulde det have været Stjødsløshed eller Magelighed, de sædvanlige Aarsager til Forandring i Udtalen, da kunne disse jo ikke tænkes rimelige her, hvor den græske β:Lyd jo er den vanskeligere og har en ganske sær egen Modification, som ikke kan være fremkommen ved nogen Stjødsløshed og slappere Udtale af det simple v. Og endelig, for og at anføre positive Beviser, endog fra den ældste græske Tid, vil jeg henvise til det æoliske Digamma F, der, da det ophørte at skrives, ombyttedes med f. Og da det nu er en bekjendt Sag, at dette æoliske

Digamma var et Slags *B*: eller Labial-Udspiration*), saa er det og høist rimeligt, at det Bogstav, det traadde i Stedet for samme, maa have havt samme Lyd, da det ikke kan med nogen Grund antages, at alle de Ord, hvori det forekom, skulde i samme Dialekter have forandret deres Udtale. Endskjøndt dette Digamma, da det ikke betragtes des som et egentligt Bogstav, men allene som en Udspiration, i de andre Dialekter ikke blev skrevet**), og ofte allene er udtrykt ved den sædvanlige Spiritus over Begyndelsesvocalen. Saaledes giver Hesychius os βεκάς for *Fekás*, *έκάς*, βείκατι f. *είκατι*, viginti, βειμί f. *Femeí*, *emeí* (l. vomit), *άβέλιον* f. *άέλιον* (*άFέλιον*), *έβασον* f. *έβασον* (*έFασον*), βισχόν f. *ισχόν*. Hort. Adon. u. φράζεσθαι af Heraclidés: at Pamphylierne saaledes skrebe β foran enhver Vocal, saasom *φάος φάβος*, *άελιος βαβέλιος*, *όρονόω όρούβω*. Etym. M. *δερβιζήρ* f. *δεριζήρ*, hvortil og kan føies, hvad Maittaire de dial. gr. p. 420 anfører af Julian p. 132: *Ένετοί* (ligeledes for Veneti) *τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄνομα σώζουσι βραχεία προσθήκη γράμματος* -- *ἐτι δὲ αὐτοῦ σύμβολον ὄν' καὶ χρῶνται ἀντὶ τῷ β̄ πολλάκις, προπνεύσεός τινος ἔνεκα καὶ ιδιότητος γλώττης*. Ifær er dette Tilfældet foran *ρ*, hvor β træder i Stedet for spir. asper, f. *Ἐρ.* i *βρόδον* f. *ρόδον*, *βράκος* f. *ράκος*, *βράζα* f. *ράζα*, *βρήτωρ* f. *ρήτωρ*, *βραδινός* f. *ραδινός*. f. Priscian p. 13 Bas. samt p. 14: unde *Æoles loco*, ut diximus, adspirationis digamma ponentes, in dictionibus ab *ρ* incipientibus solent loco digamma B scribere, judicantes debere præponi digamma quasi vocali, sed rursus quasi consonanti digamma in eadem syllaba præponere recusantes, commutabant id in B, *βρήτωρ βρόδος* dicentes. Og iøvrigt Fischer. ad Well. 1, p. 157 sq.

6) Det Samme er klart af andre Forvekslinger af β, saasom med *v* (i Diphthongerne *av* og *ev*, udtalt *av* og *ev*) i det ovennævnte *Άβγαρος* f. *άβγαρος* paa Mynter, *εἰδομήμοντα* f. *έβδομ*. paa en corcyraeisk Indskrift hos Montfaucon. *ναῦλα* i Joseph.

*) Et Hovedsted herom er Dionys. Hal. Antiqu. Rom. 1 p. 52 Reisk. *Σύνηδες γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ὡς τὰ πολλὰ, προτιθέναι, τῶν ὀνομάτων ὁπόσων αἱ ἀρχαὶ ἀπὸ Φωνηέντων ἐγίνοντο, τὴν ὄν συλλαβὴν (som Consonant v) ἐνὶ στοιχείῳ (F). τοῦτο δ' ἦν ὡσπερ γάμμα διτταῖς ἐπὶ μίαν ὄρθην ἐπιγευγνύμενον ταῖς πλαγαῖς, ὡς *Feλένη* καὶ *Fάναξ* καὶ *Fοῖκος*, καὶ *Fανήρ* καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Ligesom og Priscian p. 11 sqq. Bas. Jvf. forresten Fischer ad VVellerum 1 p. 139 sqq. og her ovenfor Stederne af Schol. til Dionys. Thr. og Joh. Gramm., hvoraf sees, at *v* i *εὔαθε* og *χεύαντες* var eens med F.*

**) Det Samme råber Latinernes *v* i *ovis*, *ovum*, *vestis*, *vespera*, *ver*, *vis* o. dl. af *ovis*, *ών*, *εσθής*, *εσπέρα*, *ήρ*, *is* (v: *όFis*, *ωFόν*, *Fεσθής*, *Fεσπέρα*, *Fήρ*, *Fis*). Jvf. Terentianés Veré om digamma *Æolicum* i Sanctii Minerva 4, 16, 13.

Antiq. 8, 2, for *νάβλα*, *λαῦρος* s. *λάβρος*. *Ἀβηδόνα*, *ἀηδόνα* Hesych. efter Soping. *αἰηδόνα* ligesf. *αῶς*, *αῶός*, hvorefter Ruster bemærker: Atqui idem est, sive *αἰηδόνα* sive *ἀβηδόνα* scribas. Nam *β* & *υ* eodem modo a Græcis pronunciari solent. Unde fit, ut hæ literæ tam sæpe confundantur, ut in *καλάβρω*, *καλαῦρω*, *Δαβίδ*, *Δαυίδ* & sexcentis aliis. Sigel. *ἀβέσσει* s. *ἀέσσει*, *ἀβήρ* s. *αήρ*. Velia, *Ὀνελια* paa Mynter baade *BEΛIA* og *TEΛH**). Jvf. Fischer ad Well. 1 p. 241: Et quum Æoles, ut Cretes (v. Gregor. p. 162 & ibi Koen.) interdum etiam literam *υ* partes digamma agere jusserint, ut in nominibus *αἰῆται*, *αἰήρ*, *αἰώς* [Svid. v. *ῆώς*]: facile apparet, cur Latini veteres digamma Æolicum, non modo litera *υ* expresserint, sed etiam litera *b*.

7) Ogsaa Obergangen af *β* til *ph* eller *f* i adskillige latinske Ord, eller Brugen af *β* for disse (s. Ex. *θρίαμβος* triumphus, *βρέω* fremme, *βασκαίνω* fascino, *Βρύγες* ell. *Βρύγες* for *Φρύγες*, Phryges, Hesych.), give et lidet Beviiis paa, at *β* var adspireret, da Forveilingen af svag og stærk Adspiration var naturligere, end en Obergang fra et uadspireret *b* til det stærkt adspirerede *ph* eller *f*.

8) Endelig røber og den Naagtighed, hvormed Grækerne altid forandre tennes foran medix til medix, en forskjellig Udtale af disse, da de vel neppe vilde have distingsveret dem saa bestandig, dersom *αβ*, *εβ* havde lydet som *άπ*, *έπ*, eller *γ* i Stavelsens Ende som *κ*, og *δ* som *τ*. s. Ex. naar den første Stavelse i *ἔβδος* havde lydet som den første i *έπτά*, i *όδοος* som i *όπτά*, *ράβδος* som *ράπτός* o. s. v. Jvf. Quintilian, som ved at omtale det latinske Sprogsoni duriores, XII, 10, 32 siger: Quid! quod syllabæ nostræ in B literam et D innituntur adeo asperæ, ut plerique non antiqvissimorum quidem, sed tamen veterum, mollire tentaverint.

At *β* imidlertid dog ikke har været et *v* ganske som vores, men det adspirerede *bh* eller *bv*, hvis Udtale vi ovenfor S. 113 have beskrevet, sees af Dionys. Hal. de comp. verb. p. 83, hvor det bemærkes, at de tre Læbebogstaver *π*, *β*, *φ* (aldeles som hos Nygrækerne) udtales af de yderste Læber (*ἀπό τῶν χειλέων ἀκροῶν*) og med sammenkneben Mund, hvis Waand løses af den fremstødte Aande (*ὅταν, τῷ στόματος πιεσθέντος, τὸ προβαλλόμενον ἐκ τῆς ἀρτηρίας πνεῦμα λύση τὸν δεσμὸν αὐτοῦ*). Saaledes var Læbebevægelsen ved dem alle tre kun liden**), og Munden sættes som naar vi vilde

*) Efter Götting. Anz. d. N. No. 114 giver Walz i sin Epist. crit. de nova edit. Rhetor. Græc. endel Exempler paa Skrivfeil, som ere foranledigede ved Itacismen, og især ved Forveilingen af *β* og *υ*.

**) Dette fortalte mig og Prof. Hermann i Leipzig at han havde bemærket hos en Nygræker, hvis udtale han erklærede for noget af det Skjønneste, han havde hørt.

fige *b*, men Lyden modificeredes allene ved Luftstødet, saa at den blev enten *b* (uden Udspiration), eller *v* (med svag), eller *ph* (med stærk Udspiration), og disse tre Bogstaver da med uforandret Stilling af Læberne udtaltes *bi*, *bvi*, *phi* ($\alpha: \pi, \beta, \varphi$). Samme steds (p. 84) siges de og at være udtalte *ὁμοίῳ σχήματι* (med samme Stilling af Munden), men kun at være forskellige i *ψιλότῃτι* og *δασύτῃτι*.

Er det nu saaledes afgjort, at *β* har havt den her angivne svagt adspirerede eller *v*:agtige *B*:Lyd, saa lader Analogien os slutte det samme om de to andre mediae *γ* og *δ*, som Grammatikerne sætte aldeles i samme Kategorie, hvis Udtale de forklare ligesaadan (s. ovenf. No. 1), og som hos Nygrækerne faae selsomme Modification i Udtalen, samt i Skriften altid ere paa det Noiagtigste adskilte fra *κ* og *τ*; hvilke tvende derimod gjerne brugtes til at udtrykke de nyere Sprogs haardere *g* og *d*, ligesom i Hebraïssen det dagesherede *ג* og *ד* (s. ovenf. No. 2). Og saa gives der aldeles ingen Grund, hvoraf man kunde formode nogen saadan Omdannelse af en tidligere Lyd *g* og *d* til en senere Udtale *gh* og *dh*; thi, som vi ovenfor ved *β* have bemærket, Skjødelsløshed kunde det jo ikke være, da den jo ikke kunde have forvandlet den lettere Articulation til den vanskeligere; og var det Efterligning af noget andet nyere Sprog, hvilket skulde da dette være, hvoraf Grækerne skulde have optaget en dem saa særegen Udtale, som man jo just nægter, fordi man ikke kjender den af andre nyere Sprog, efter hvis Brug man er saa bereed til at ville bestemme den græske Talebrug? Og endelig, hvor skulde det saaledes af andre Sprog Optagne være bleven saa almindeligt og eneherstende, at ingen Græker kjender nogen anden Udtale af disse mediae, og saa langt tilbage i Tiden, man kan finde Data, ingen anden har kjendt? For at statuere en saa usandsynlig Hypothese maatte man dog nødvendig anføre historiske Beviser: men hvilke ere da disse? Af Seyffarth, som især søger at bevise denne Udtalens Forandring, fremføres ingen, men allene aprioriske Raisonnements, som ifkun grunde sig paa den os af Mo: dersmaalet bekjendte Udtalens Natur og vore Bogstavers Betydning; eller usikre Slutninger af Sammenligninger med de orientalske Bogstavers Udtale, der deels ikke selv er afgjort, deels ikke bliver nødvendig Regel for, at de i deres Sted brugte græske Bogstaver havde lydet aldeles saaledes; og selv derefter er det dog kun i Ordets Begyndelse at han antager en tidligere forskjellig Lyd fra *β*, *γ*, *δ*. Overhovedet lader der sig ikke lettelig tænke en mere forvirret Sammenblanding af Rigtigt og Urigtigt, end dette hele Seyffarth'ske Verk indeholder, hvilket især har sin Oprindelse i Forvekslingen af Principerne, hvorfra Forfatterens Raisonnements udgaae, da han egentlig vilde bygge sin

Theorie paa Sammenligningen af Nomina propria i Grundteksten med deres Skrivning i de græske og andre Oversættelser, men hvert Dieblit igjen fastsætter disses Udtale efter aprioriske Ideer om Bogstaflydenes Natur o. dl., og derefter da skaber sig et System af en i visse Secler forandret Udtale af de græske Bogstaver, efter hvilket de Beviser, han har samlet af Havercamps Sylloge, Velasti o. N., og ofte har anført ganske falsk, tilpåsses som han bedst kan finde paa; og endelig den efter Seclerne indrettede Udtale ikke engang følger een vis bestemt Gjenstand, men, f. Ex. ved γ , snart omhandler dets Udtale inde i Ordet foran Ganebogstaverne, snart dets Udtale i Begyndelsen, snart imellem to Vocaler, saa at af denne Forvirring intet bestemt Resultat kan udbringes. Det eneste tilsyneladende historiske Beviis, Forfatteren anfører for en Udtale af γ som haardt g, er, at i Marm. Oxon. skal findes $\epsilon\gamma\delta\epsilon$, $\epsilon\gamma\text{Ανκωρείας}$, $\epsilon\gamma\mu\epsilon\nu$, istedetfor $\epsilon\alpha$ *); men ved det Slægtskab af γ og κ , som dog alligevel finder Sted, lader det sig, naar ingen vigtigere Beviser ere forhaanden, let tænke, at de kunde af en ukyndig Steenhugger være forvirrede, og γ altsaa her blot er urigtig Orthographie. Ogsaa modsiges Seyffarth sig selv, naar han af $\epsilon\sigma\iota\gamma\mu\epsilon\nu$ for $\epsilon\sigma\iota\kappa\alpha\mu\epsilon\nu$, og $\delta\lambda\iota\sigma$ for $\delta\lambda\iota\gamma\sigma$, viser, at γ allerede et Aarhundrede før var udtalt gh, og derpaa dog i sin Tabelle først lader denne Udtale begynde 500 Aar efter (i første Sec.), samt atter 100 Aar derefter (i andet Sec.) anfører Terentian som Beviis for, at det lød g. Viskovius har kun et eneste Sted om γ , det ovennævnte af Plutar. Qvæst. Rom., hvor $\mu\acute{\alpha}\kappa\epsilon\lambda\lambda\alpha$ derivatives af $\mu\acute{\alpha}\gamma\epsilon\iota\sigma$ og tilføies $\kappa\alpha\iota\ \gamma\acute{\alpha}\rho\ \tau\acute{o}\ \bar{\alpha}\ \pi\rho\delta\ \tau\acute{o}\ \bar{\gamma}\ \sigma\upsilon\gamma\gamma\epsilon\upsilon\epsilon\iota\alpha\nu\ \epsilon\chi\epsilon\iota\ \pi\alpha\rho'\ \alpha\nu\tau\acute{o}\iota\varsigma$ hvoraf han da slutter, at G hos Romerne var haardere end γ i Græsten. Όλιος for $\delta\lambda\iota\gamma\sigma$ skal efter Etym. M. p. 621 have været sagt af Tarentinerne; ogsaa anføres sammesteds af Meleager $\text{Αδλ. } \delta\lambda\iota\sigma\iota\sigma\iota\nu\ \eta\mu\acute{\iota}\nu$ og $\delta\lambda\iota\sigma\iota\nu\ \mu\iota\sigma\theta\acute{o}\nu$, hvoraf det da er sandsynligt, at det udeladte γ maa have været blødt, ligesom δ i $\epsilon\acute{\gamma}\delta\iota\sigma\iota\nu$, $\epsilon\acute{\gamma}\acute{\epsilon}\sigma\iota\nu$.

Kun een Egenhed findes ved Bogstavet γ , nemlig at det foran Ganebogstaverne γ , κ , ξ , χ bruges som Betegnelse for Lyden ng, hvilken Romerne tilkjendegive ved n. Dette, hvorom sædvanligviis heller ingen Strid er, bevises 1) af Weststeen klarligen ved tvende Steder, af A. Gellius (noct. Att. lib. 19 extr.) og af Victorinus, Gramm. l. 1, c. 20), af hvilke den første har opbevaret Følgende af Nigidius (Cicero's Jævnaldrende): Inter litteram N & G est alia vis; ut in nomine angvis & anga-

*) Dette, hvor γ er Endebogstav, anfører S. heel besynderligt til Beviis for, at γ i Begyndelsen af Ordet skal have lydet som vort g.

ria & ancora & increpat & incurrit & ingenuus. In omnibus enim his non verum N, sed adulterinum ponitur (o: n faaer af det paafølgende Ganebogstav en Modification, hvorved det bliver den Nasallyd, som vi udtrykke ved ng, som altsaa ikke er reent n). Nam N non esse, lingua indicio est; nam si ea littera esset, lingua palatum tangeret. Og da i Græffen Tegnet γ træder i Stedet for dette n, f. Ex. i *ἄγκυρα* ancora, *ἀγγαρεία* anggaria, *ἄγγελος* angelus, *λύγξ* lynx, *Λυγκεύς* Lynceus, *Ἀγχίσις* Anchises, saa er det indlysende, at man til Betegnelse for den af ng sammensatte Lyd har i Græffen brugt det ene af Bogstaverne, ligesom i Latinen det andet; hvilket ikke modsiges af det Sted, Seyffarth anfører af Varro: Aggelus, aggens, agguilla, iggerunt, in ejusmodi Græci & Accius noster binam *g* scribunt, alii *ng*, quod in hoc veritatem (den rigtige Skrivemaade) facile videre non est, similis ageps, ageora; saasom det er sandsynligt, at Varro i dette ham tvivlsomme Tilfælde har fulgt den græske Orthographie. Ogsaa stadfæstes det af Priscian (p. 39 Bas.): Græci tamen solent loco \bar{n} ante γ vel κ positæ hanc (γ) ponere, ut *ἄγγελος*, *Λογγίνος*, *ἄγκιστρον*, *Ἀγχίσις*. Apud Latinos tamen servatur \bar{n} , ut angelus, Longinus, Anchises. Det andet Sted, hos Victorin, lyder saaledes: Græci quum scribunt *ἄγγελος*, *ἄγγος* et similia, si syllabam AN sequatur syllaba, quæ initium habet a G & a C, convertunt N in literam G, & pro NG scribunt, ut *ἄγγελος*, *ἄγκυρα*, *ἄγκιστα*, quum inter N & G medium sonet vocis productæ, hvori da Beviset uden videre Forklaring ligger for Dagen. — Det Samme bevises 2) af Codices og Indskrifter, hvor hyppig forekommer N istedetfor det sædvanlige Γ foran Ganebogstaverne, f. Ex. i Marm. Oxon. *σύνκλητον*, *συνχωρήσουσι*, *λαρχανόντων*, og flere deslige i Doeckhs og Osanns Inscriptionsamlinger, ligesom og hos Wetsteen p. 216: *παλιγγενεσία*, *σύνκριτον*, *σύνκλητος* (meget hyppig paa Mynter), *Λογγείνα*, *ἄγκυρα*, *συνγενεύς*, og omvendt, γ for ν i *ἐγγήρει* for *ἐν γήρει*, *καλόγ παραθόν* af *καλόν κ. τῆγ γραφήν, τὸγ χρόνον* i Marm. Oxon. o. fl. s. ovenf. S. 104, samt paa en Mynt *ΑΓΚΩΝ* for Ancona, Sestini class. geogr. numism. p. 7. — Og ligeledes 3) den sædvanlige Forandring af Endebogstavet ν i *σὺν*, *ἐν* og *πάλιν* i Sammensætning foran Ganebogstaver til γ , f. Ex. *συγγενής*, *ἐγγώριος*, *παλίγκοτος*, *ἐγκέφαλος* o. d. — Endelig 4) ville vi slutte med Wetsteens Bemærkning, at ikke blot Latinerne bestandig udtrykke dette γ foran Ganebogstaverne ved n, men endog de orientalske Sprog ved η , den syriske Bibeloversættelse *εὐαγγέλιον* ved evangelion, *ἀνάγκη* ananki, *κεγχραία* Kanchreus, hvorom endvidere Seyffarth p. 261 sqq.

Tilidertid maa bemærkes, at ikke ethvert γ foran Ganebogstaver saaledes

gjælder eller har gjældt for ng, men allene det som var ombyttet med *v* eller *n*. Naar man derfor finder *καὶ γόνυ* for *κατ' γόνυ*, da maa det efter Hermanns rigtige Bemærkning (de emend. rat. gr. gr. p. 59) ikke læses *kang*, men *kag goni**); ligesom i Latinen *gg*, naar det ikke er efter græsk Skrivemaade for *ng* (som det var, s. foreg. Side, hos Varro), jvf. Priscian (p. 39 Bas.) *G apud Latinos nullius syllabæ est terminalis, nisi quum loco d vel b ponitur in ad vel sub vel ob præpositione*, ut supra diximus, ut aggero, agger, suggero, oggannio. Græci tamen solent loco *n* ante *γ* & *κ* hanc ponere &c. s. ovenf.

Dg hvad nu endelig i Særdeleshed *δ* angaaer (om hvis Udtale som et haardt *d* Seyffarth's forkeerte og aldeles utilskrækelige Grunde ere gjendrevne i min Revision der Ausspr. der Altgriech. p. 239 sqq.), da kunne vi endnu fremdeles til Heviis for dets Udtale som *dh* (o: et blødt adspireret *δ*, saaledes som vort *δ* imellem Vocaleer eller i Enden efter en Vocal), foruden det Ovenanførte, bemærke:

1) Dets Opslugning i visse Ord, saasom i *ῥῆον* for *ῥᾶδιον*, *ῥῆστος* for *ῥᾶδιστος*, *ἰωνή* for *διωνή*, *μόλιθος* for *μόλιθος*, i det lat. *ros* af *δρόσος* ligesom ovenfor i *bellum* og *Bellius* for *Duellum* og *Duellius* o. fl., da saadan Opslugning ikke var sandsynlig ved en saa haard og skarp Udtale som af det tydske *δ*, men vel ved en saa blød, som den danske, hvorpaa vi og i vor daglige Udtale have mangfoldige Exempler, saasom *Læder Lær*, *Fader Far*, *Moder Moer*, *Broder Broer* o. fl.; ligesom og af *g*, da vi jevnlig udtale *sige* som *sie*, *Pige* som *Pie* o. dl., hvilket og viser sig i Græffen ved det ovenanførte *ῥῆος* for *ῥῆος*. (S. 122).

2) Det ovenanførte Sted af Quintilian (XII, 10, 32): *Quid? quod syllabæ nostræ in B literam & D innituntur adeo asperæ, ut plerique, non antiquissimorum quidem, sed tamen veterum, mollire tentaverint; hinc Haardhed af d det og røber, naar han 1, 4, 16 anfører, at de Gamle have undertiden skrevet Alexanter og Cassantra, sandsynligten efter græsk Viis, for at vise at d efter n var haardt, ligesom *ντ* i Græffen, og ei dennes sædvanlig bløde *δ*. Men det Sidste være nu som det vil, saa er det dog af det Første, saavel som af det forhen om samtlige medix Anførte,*

*) Meppe kan dette derimod, som han mener, gjælde om *διγγάνω*, *εργγγάνω*, *φυγγάνω*, hvis *γ* foran *γ* han ikke vil forklare af den uidentviedt dog naturlige Analogie med *λαγγάνω*, *λαμβάνω*, *τυγγάνω* o. d., hvor *γ* og *μ* ere oprundne af *v*, men af den mere søgte med *κκάνω*, som han, fordi Attikerne tværtimod Homers Brug gjøre *κ* langt, vil have hos dem skrevet *κκκάνω*, ligesom paa nogle Steder hos Tragikerne.

klart, at Latinernes D saavel som B var haardere, end det Græske, og δ altsaa ligesaavel som β blødt adspirerede, ligesom vort danske δ imellem eller efter Vocaler.

III. Endnu mindre, eller rettere sagt ingen, Tvivl kan der være om de tre adspirate Bogstaver, hvis Adspiration og Forskjellighed fra π , κ , τ allerede tilkjendes gives ved den ældste Betegningsmaade *PH*, *KH*, *TH*, samt bestrykes ved Grammatikernes Benævnelse for dem af *δασέα*. Hvorledes denne stærkere Adspiration af *Læber*, *Gane* og *Tungearticulationen* lyder, høre vi tydelig i Nygrækernes Udtale; og at denne er uforandret, som den gamle har været, lader sig og see af følgende Data:

1) Af den ved de andre mutæ anførte Beskrivelse over disse Lyds Dannelse hos Scholiasten i Bekkeri Anecd. gr. p. 810-11, hvor det om de adspirate φ , χ , θ hedder, ikke blot i Almindelighed (p. 809) *δασέα τὰ πολλῶ πνεύματι ἐκφωνούμενα*, men i Særdeleshed om φ : *ἀνοιγομένων τῶν χειλέων πάντων, καὶ πνεύματος πολλοῦ ἐξίοντος, ἐκφώνεται τὸ φ* , hvoraf er kjendeligt, at, skjøndt φ har megen Liighed med det latinske eller vort *f*, er det dog ikke ganske det samme, da dette sidste dannes ved at indtrække Underlæben under Dvertænderne, og saaledes udblæse Luften (ligesom ved *v*, s. ovenf. S. 119); det græske φ derimod danner sig ved at Munden sættes som til at udfige *b*, men med samme Stilling deraf derpaa, formedelst Adspirationen, udfiger et Slags *f*; hvoraf det da lader sig forklare, at φ , i Mangel af et latinsk *f* i Græskten, kunde bruges til at udtrykke dette, s. Ex. paa Mynter *ΡΟΥΦΟΣ*, *ΦΛΑΥΙΟΣ* o. dl., ligesom og ombendt latinske Ord, som ere dannede af Græskten, have forandret φ til *f*, s. Ex. *fama*; hvorimod *ph* bruges, hvor Ordet vedbliver at være græsk, s. Ex. *philosophia*. Dette bevidner og Priscian (p. 7 Bas.): *Nam si verissime velimus inspicere eas (XVI antiquissimas literas græcas), non plus quam duas additas in latino inuenimus sermone, F, æolicum digamma, quod apud antiquissimos latinorum eandem vim, quam apud Æoles, habuit φ , eum autem prope sonum, quem nunc habet F (altsaa ikke ganske *f*); significabat p cum adspiratione, sicut etiam apud veteres Græcos pro φ π & *h* (PH). Unde nunc quoque in græcis nominibus antiquam scripturam servamus pro φ *p* & *h* ponentes, ut Orpheus, Phaëton; postea vero in latinis placuit verbis pro *p* & *h* *f* scribi, ut fama, filius, facio, loco autem digamma V pro consonante, quod cognatione soni videbatur affinis esse digamma ea litera. Denne Forskjel i Udtalen af φ (*ph*) og *f* ophlyses nu af Ovenangførte om *Læbernes* forskellige Stilling ved begge. Og at dette ikke er blot Formodning, sees ikke allene af hvad Priscian strax derfor p. 8 tilføier: *Hoc tamen scire debemus, quod non tam fixis**

labris est pronuntianda *f*, quomodo *p* & *h*; atque hoc solum interest inter *f* & *ph*.; jvf. p. 14: ut supra docuimus, est aliqua in pronuntiatione ejus literæ differentia *f* cum sono *ph*; men endog af det her ovenfor S. 120 anførte Sted af Dionys. Hal. T. 5, p. 83-84, at φ ligesaavel som π og β udtales med de yderste Læber (altsaa ikke indtrukken Underlæbe, som vort *f*) og sammmentneben Mund, hvoriggennem Munden frembryder og løser dens Vaand, samt at Munden ved dem alle tre beholder samme Stilling eller Form (*ὁμοίῳ σχήματι*), og Lyden kun er forskjellig i *ψιλότῃτι* og *δασύτῃτι*, hvilket ikke er Tilfældet ved vort og Latinernes *f*, men hvormed *ph*, fordi man ikke har bemærket den fiint nuancerede Forskjel, siden udenfor det græske Tunge- maal, sædvanlig er bleven sammenblandet.

Dg gaae vi nu til de øvrige adspirate Bogstaver, da hedder det videre hos samme Scholiast (Bekkeri Anecd. p. 810) om χ : τὸ δὲ χ τῇ αὐτῇ ἐκφωνήσει (som κ og γ), τῆς γλώττης μὴ προσπιλουμένης μηδ' ὅλως συναπτομένης τῷ οὐρανίσκῳ (saaledes som ved κ , α : det haarde *g*), ἀλλὰ συγχωρούσης πολὺ πνεῦμα ἐξελθεῖν, ἐκφωνεῖται. Dette er ganske Tilfældet ved det tydske *ch*. Dg hermed stemme atter Priscians Yttringer p. 13 sqq. Adspiratio quoque ante vocales omnes poni potest, post consonantes autem quatuor tantummodo more antiquo Græcorum, *c*, *p*, *t*, *r*, ut Chremes, Thraso, Philippus, Pyrrhus. Ideo autem extrinsecus adscribitur vocalibus, ut minimum sonet (hvilket blandt Andet og er et Beviis for, at den nygræske umærkelige Udtale af spir. asper ogsaa er den rigtige), consonantibus autem intrinsecus, ut plurimum (saa at Udspirationen har været meget fjendelig efter *c*). — Consonantibus autem (litera postposita) sic cohæret, ut ejusdem penitus substantiæ sit, ut (et?) si auferatur, significationis vim minuat prorsus, ut si dicam Cremes pro Chremes; unde hac considerata ratione, Græcorum doctissimi singulas fecerunt eas quoque literas, quippe pro *th* θ , pro *ph* φ , pro *ch* χ scribentes, nos autem antiquam scripturam (Grækerne *KH*) servamus. Vel slutter Eiskovius af et Par Mynter, hvorpaa Havercamp siger, at der findes *K* for *X*, eller omvendt, nemlig *AKAIQN* og *KAXA* (*δονίων*), at χ har i Achaia og Chalcedon været udtalt haardere og liigt κ ; men om saadan en Forverling end fleresfeds fandtes, vilde det dog intet bevise, da *ch*, endfjødnt udtalt som i Nygræfken, dog altid har megen Liighed med κ og γ , fordi de dannes ved samme Organ, ligesom φ , β , π , og blot ere forskjellige *ψιλότῃτι* και *δασύτῃτι*, s. ovenf. denne Side, hvilket og Priscian anmærker p. 15: Tanta autem est cognatio earum, quod invicem inveniuntur pro se positæ in quibusdam dictionibus, ut ambo pro *ἄμφω*, luxus

pro πύξος, triumphus pro θρίαμβος, gubernator pro κυβερνήτης, gobius pro κοβίος, cære από τῆ χαιρε, deus θεός &c.; saa at de ligesaa let kunde forveyles i Orthographien, som det skeer hos os med beslægtede Bogstaver. Thi at χ ikke kan have lydet fuldkommen eens med κ eller γ, ligesom overhovedet adspiratæ, tenues og mediæ have i Udtalen tydeligen adskilt sig fra hinanden, er klart af den Nøiagtighed, hvormed de Gamle adskille dem i Skriften, og stedse forandre dem eftersom det følgende Bogstav fordrer, og det endog fra de ældste Lieder, hvor man stedse finder et H tilføjet, naar tenues skulde være adspirerede, og ΠΗ, ΚΗ og ΤΗ ikke, uden i det Høieste ved Skrivesfeil, ere brugte isteng med Π, Κ, Τ, hvilket derimod let vilde have været Tilfældet, dersom de i Udtalen ei havde været saa forskjellige. Og hvilken skulde vel denne Forskjellighed have været, naar det ikke var den, som vi nu have viist og med saa mange Beviser af de Gamle godtgjort?

Tilbage have vi altsaa endnu kun Adspiraten θ, hvilken Grækerne ogsaa endnu udtale kjendelig forskjellig fra de beslægtede τ og δ, hvad og de i den gamle Skrift stedse iagttagne Distinctioner og den ældste Skrivemaade TH vise. θ var altsaa ikke den Consonantlyd, som vi og Lydsterne give det dobbelte Tegnet th, der ei er forskjellig fra Lyden af et simpelt t, men hvad Grammatikerne kalde δασύ eller adspireret. At den græske Adspiration nemlig ikke var vort h, men et Slags Sibilering, er klart af det latinske Sprog, hvor spiritus asper ikke sjelden udtrykkes ved et s; hvilket og Priscian bevidner, hos hvem det (1 p. 25) hedder: S sæpe pro adspiratione ponitur in his dictionibus, quas a Græcis sumpsimus, ut semis, sex, septem, se, si, sat. Nam ἡμι-, ἕξ, ἑπτά, ἐ, ἦ (jvf. sammest. 13 p. 480), ἄλς, apud illos adspirationem habent in principio (hvortil endnu kan føies οἱ sui, οἱ sibi, ἔρπω serpo, ὄς og οὔς sus, ὑπό sub, ὑπέρ super o. fl.)*) Adeo autem cognatio est huic literæ, id est s, cum adspiratione, quod pro ea in quibusdam dictionibus solebant Boeoti pro s, h scribere, muha pro musa dicentes. Naastkee kan og dette Slægtskab af spir. asper med σ fremlyse ved Ombytningen af ρσ med ῥσ, saasom i θαρσέω θαρῥέω, πυρσός πυῥός o. dl. Og da vi nu finde den samme Sibilering i den nygræske Udtale af θ, der lyder som et ths eller omtrent som det engelske th i thin, thick, throng, theology (forskjellig fra δ, det danske bløde d, hvis Lyd ligner den, der findes i that, the, this, then, uden Sibilering, hvilket her anmærkes, fordi Seyffarth forvirrer disse tvende Lyd med hinanden): saa

*) f. Salmasius ad Capitolin. p. 273 o. H., som anføres af Fischer ad Well. 1, p. 247.

giver allerede denne Overensstemmelse med Udtalen af spir. asper et vigtigt Beviis for, at den nygræske Udtale af θ er den virkelige gamle. Dette bestrykes end mere ved den doriske Skrivemaade af σ for θ , saasom i de lakoniske Ord *σιά, σίον, Ἀσάναν, ἀγασός, σέτω, μυσιδδεν, σηροκτόνε, παρσένε, ὄρσά, ἔλσοιμι, Ἀσαναίους*, samtlige i Aristoph. *Elyssit.* for *θεά, θεόν, Ἀθήνην, ἀγαθός, θέτω, μυθίζειν, δηροκτόνε, παρθένε, ὄρδη, ἔλθοιμι, Ἀθηναίους*. Ligeledes hos Hesych. *σεῖν θεῖν Λάκωνες. σεῖναι θεῖναι Κρήτες.* Hort. *Adon.* og Eustath. p. 1702: *Σίσυφος δ. s. f. θεόσοφος, Λωρικὸν ἅμα καὶ Αἰολικὸν ὄνομα. σιούς μὲν γὰρ οἱ Λωρικεῖς φασὶ τὰς θεάς· σύφος δὲ ὁ σοφὸς παρ' Αἰολεῦσιν.* Aristot. *Nicomach.* 7 bemærker, at hos Lakonerne kaldes en Mand, som de agte hvid, *σεῖος ἀνήρ*, hvilket Plato, som beretter det Samme (i *Meno*, ed. Bip. 4 p. 389), skriver *θεῖος ἀνήρ*. Og endelig Apollon. de Synt. p. 44: *οἱ μὲν ἄλλοι Λωρικεῖς τηροῦσι τὸ θ, Λάκωνες δὲ εἰς σ μεταβάλλουσι.* af hvilket alt det, om end den doriske Udtale kan have adskilt sig noget fra den øvrige Græske, og i slige Ord blot har udtalt σ , dog er sandsynligt, at der var nogen Lydslighed imellem θ og σ ; for ikke at paastaae, hvad og kunde være sandsynligt (ligesom ovenf. S. 97 ved ζ), at Forskjellen ikkun er orthographisk, og Dorierne ikke have brudt sig om nœrtagtigere at udtrykke den Nuancering af ζ ved σ : Lyden. Hertil kommer endvidere det ovenanførte, om samtlige *ἄφωνα* handlende, Sted hos Scholiasten i Bekkers *Anecdota* gr. p. 811; hvor Udtalen af θ beskrives saaledes: *τὸ δε θ, ἀποχωρούσης τῆς γλώσσης τῶν ὀδόντων, καὶ παρεχούσης ἔξοδον τῷ πολλῷ πνεύματι, ἐκφωνεῖται*, hvilket ganske stemmer med den nygræske Udtale af et sibilende th , og ikke lettelig vil kunne gjælde om nogen anden Lyd, især naar det sammenlignes med hvad der sammesteds er sagt om de dermed beslægtede δ og τ , som vi ovenfor paa sine Steder have anført. Den *πολλὸν πνεῦμα*, som ved de andre adspirate Bogstaver sagdes at være det Charakteristiske, findes ligeledes her og stemmer ganske med, hvad vi iøvrigt vide om Adspirationens Natur. Og endelig anfører Liskovius af Villoison's *Anecd.* gr. Tom. II p. 127 følgende Note: *Græcos autem antiquos eodem prorsus modo ac recentiores τὸ θ protulisse, abunde constat. Apud Abulfaragium, Eutyrium aliosque scriptores Arabicos ineditos observavi τὸ θ in nominibus propriis aliisque nunquam per literam Arabicam te, sed ubique per tse expressum fuisse. Vel udtrykkes θ i Latinen ikkun ved th, men da vi ovenfor have seet, at derved ikke kan være tilkjendegivet, som hos os, et blot t, og spir. asper, som har havt en Slags sibilende Udtale, ligeledes udtrykkes ved h, saa kan denne Latinerne's Skrivemaade ingen Jævnending begrunde mod Rigtigheden af den nygræske Udtale; tvertimod maatte man spørge enhver, som*

wilde gjøre nogen Indvending, hvorledes & da maa have været udtalt, og hvorledes han isaafald vil bevise en saadan formodet Udtale?

Dg saaledes tør jeg nu vel ansee for historisk og tilstrækkeligen godtgjort, at Hermann og andre Grammatikere have Ret, naar de antage for vist, at Consonanternes Udtale i det gammelgræske Sprog til enhver Tid har været den samme, som den endnu er hos den nuværende græske Nation, og at vi altsaa feile hvilken, som her substituere vore danske eller tydske Bogstavlyd, hvor disse afvige fra de græske. Men er dette nu saa, da er det ubegribeligt, hvorfor Vocalernes Udtale skulde have forandret sig, da der deels ingen gyldige Grunde gives til at antage dette, saasom de, der almindeligen laanes fra andre Sprogs Analogie, i ligesaa høi en Grad findes ved Consonanterne; deels Beviserne for Vocaludtalens Identitet med den ældre ere ligesaa gamle og ligesaa evidente, ja endog langt flere, end de, der findes for Consonantudtalen; og endelig denne sidste er af den Bestaaffenhed, at den ikke bekvemt lader sig forene med en erasmisk Vocal og Diphthongudtale, men derimod ved sin Blødhed saa aldeles harmonerer med den endnu værende græske, at de ikke lettelig lade sig adskille. Enten bør altsaa begge Dele antages, eller og de begge bør forkastes og vore Noderstaaels Udtale af de til de græske svarende Bogstaver gjøres til Regel. Men vil man endnu stedse vedblive dermed, og altsaa gjøre Græskens Udtale til ligesaa mange Slags, som man gjør Latinens, da see man til, hvorledes man enten vil forsvare denne Absurditet, eller godt gjøre, hvilket af de mange forskjellige nyere Sprogs Udtale der hellere, end dets egen, skal være den lovgivende for det Græske; om f. Ex. *ev* skal udtales som af Engellænderne *iu*, eller som det franske *aabne* *ø* i *leur*, eller som det tydske *eu* i *Euer*, eller som det danske *ø*; eller om man ikke tvertimod hellere bør følge den nygræske Brug, der ved saa mange Data lader sig bevise ogsaa at have været den ældre, hvorefter *ev* lyder som *ev*, og foran de haardere Consonanter (π , κ , τ , σ) som *ef*; hvorimod da vel Argumenter, som Hr. Matthiæ's, at Lyd som Orpheus's forekomme ham ildeklingende og snarere som russiske eller polske, intet have at betyde. Min Bestræbelse gaaer allene ud paa at finde, hvad der historisk kan bevises at være det rigtige og sande; hvor der vil møde mig paa samme Wei, og bevise, at enten de af mig anførte Data eller andre, som muligen ere undgaaede min Opmærksomhed, give et andet Resultat, skal finde mig, der ingen videre Interesse har af Sagen, end at det Rigtige bliver bekjendt, redebon til at modtage enhver Betærelse. Vil man derimod enten kun bygge paa aprio-

riffe *Maisonnements* om, hvordan en ret Udtale, ifølge de menneskelige Organers Befæf-
 fenhed, bør være, og derefter altsaa tillægge Grækerne oprindelig den, man saaledes har
 tænkt sig; eller lægge de os bekjendte Sprogs Betegningsmaade til Grund, og slutte,
 at Tegnene altsaa i Grækken maae have haft fuldkommen samme Betydning; eller ender-
 lig paa hvad Grund det end maatte være anden, end sikkre historiske Data, fastsætte en
 anden Udtale af de græske Bogstaver end den, der ved saa mangfoldige Beviser stadfæster
 sig at være den eneste sande, og paa staae, at denne ikkun er en Afvigelse fra en for-
 modet ældre, uden dog at kunne historisk og uden Cirkel eller *petitio principii* bevise,
 at nogen saadan paafaldende og usandsynlig Afvigelse eller Udtaleelsesforandring nogensinde
 er gaaet for sig: da er det kun forgjæves Arbejde at disputere mod den, der nægter
 Principerne, eller gaaer ud fra Grundvolde, som selv ere aldeles vaklende, falske eller
 ubeviiste; og jeg vil altsaa i den Henseende nøies med at henvise til hvad jeg til Besva-
 relse af de stlige Indvendinger har anført i min tydske Revision der Lehre v. d. Aus-
 sprache des Altgriechischen, samt de i Seebodes Archiv dertil leverede "Nachträge" og
 "Belenchtungen der Matthiäischen Gegenreden." Hvo der isvrigt, saaledes som denne
 sidste Forfatter, enten ikke kan eller ikke vil begribe det der mod ham Anførte, og for at
 soutenere sin Mening i deres Dine, som ikke selv kunne dømme om Sagen eller med
 rigtig Opmærksomhed have fulgt mine Beviisførelser, griber til det Slags Vaaben,
 hvormed Hr. Matthiå især sidste Gang har sægtet, paa ham nytter det ikke at spille
 flere Ord, end jeg allerede har gjort. Han maa for mig synge med hvad Melodie han
 behager. Men for dem, der i disse Programmer maatte finde noget rigtig Beviist og
 vel Grundet, meldes allene endnu, at, om Gud giver Liv og Kræfter, ville de endnu
 næste Aar blive fortsatte med Undersøgelsen af et beslægtet og nær hidhørende Emne,
 om de græske Mandetegns Væsen, samt om Accentuationens Indflydelse paa Udtalen, og
 Nødvendigheden af ikke at opofre samme for Quantiteten.

Slutningsord

til Besvarelse af tvende almindelige Indvendinger mod disse
Undersøgelses Værd og Nytte.

Ligesom jeg til forrige Aars Program søiede en kort Gjendrivelse af de meest gjængse overfladiske og ukritiske Indvendinger imod den her beviiste Udtales Rigtighed, saaledes kan jeg endnu, inden jeg nedlægger Pennen i denne Materie, ikke undlade at tage Hensyn til de tvende Udflugter, hvormed enkelte Lærde, som ikke have undersøgt Sagen tilgavn, søge ei allene at forsvare deres Vedhængen ved det nyere Hypotesesystem, om hvis Ugrund de nu eengang ikke have Lyft til at overbevise sig, men endog at vække Mistillid imod og forekomme enhver Bestræbelse for at gjendrive det og bringe Sprogets, hos os forvanskede, Udtale tilbage til sin ægte og oprindelige Lyd. Jeg vil her ikke omtale den Ligegyldighed for Sagen, at man for sin Deel ignorerer de Undersøgelser, der i den Henseende ere anstillede, saasom det jo beroer paa Enhvers Godrbefindende, hvad han i Sproglæren vil lægge Mærke til eller ikke*), og der jo paa Laushed om en Ting naturligtvis intet lader sig svare. Men kun naar denne Ignorering gjøres til en Modgrund, og man udtryffeligt forkaster en Mening, uden at agte paa de Grunde, der ere anførte for den, fortjener en saadan Fremgangsmaade at paatales; og til den Ende bliver her fornemmeligen at tage Hensyn til de tvende Forkastelsesdomme, man undertiden hører:

- a) at Gjenstanden er af saa liden Vigtighed og Nytte, at Udbyttet af Undersøgelsen ikke kan lønne den Tid, derpaa maa anvendes, og det saa meget mere, som
- b) der dog Intet desangaaende kan vides med nogen Visshed, saa at man, da Omstændighederne paa begge Sider ere lige, gjør klogeft i at holde sig til det, der hos os eengang er bleven almindelig Brug, især da dette er langt lettere ved Underviisningen.

*) Dog maa her undtages de, der ville give Andre Underviisning, f. Ex. Grammatikforfattere, hos hvilke den Laushed, der lader en væsentlig Gjenstand, hvorm det dog var muligt at komme til rigtig Kundskab, staae in suspensio, er ligesaa uundskyldelig, som den Fremstilling, der herom lærer Ungdommen noget Falskt.

I.

Den første af disse Indvendinger er især fremsat af Kirkeraad U. Matthiä, som dermed i Jahns Jahrbücher f. Philol. 1830, 4de H. S. 372, aabner den i dette Program flere Gange omtalte heftige og spødste Recension af min Revision der Lære ic. diensynlig for strax at disponere Læseren til at ansee mit Foretagende for saa daarligt og unyttigt, at han lader mine Beviisgrunde være ulæste, og Recensenten altsaa ved deres paafølgende utroie Fremstilling og Forfalskning kan i hans Dine skaffe sig vundet Spil. Men det latterligste er, at den gode Mand, i sin Harme over at see det af ham fulgte System falde overende og de betydelige Mangler i den Punkt af hans græske Grammatik lagte for Dagen, ikke bemærker, at den Iver for Sagen, han dadler hos mig, ved dette hans Forsvar for sine Meninger røber sig hos ham selv i en endnu langt høiere Grad. Dog, da det ikke er min Hensigt, her at gjendrive en saa elendig Kritik*), vender jeg mig nu til benævnte Indvending selv. Denne er tildeels besvaret af den afdøde indsigtfulde Dr. Lachmann i Göttingen, som i sin Recension af Seyffarth's Werk de sono literarum græcar. i Göt. gel. Anzeigen 1826 No. 118 yttre sig derom saaledes: "Die Frage nach der richtigen Aussprache des Griechischen, einer Sprache, die immer wegen ihres Wohlklanges so sehr bewundert worden, ist schon an sich sehr wichtig, auch wenn sie nicht mit manchen grammatischen u. metrischen Untersuchungen zusammenhinge, und die genaue Kenntniß der Aussprache jedes Zeitalters**) für die Kritik besonders die handschriftliche manchfachen Nutzen versprache. — Wenn es ein sicherer Beweis für die Wichtigkeit einer Untersuchung wäre (hvad man dog maa troe, hvis man ei vil fradomme de her nævnte Lærde alt Begreb om deres Videnskabs Væsen) daß sie fast zu allen Zeiten eine Menge Gelehrte beschäftigt hat, so müßte man diese Frage für eine der wichtigsten halten, wenn man die Menge der seit Erasmus darüber erschienenen Schriften betrachtet — von denen die Habercamp'sche Sylloge nur einen kleinen Theil

*) Dette har jeg gjort i et Svar, som forlangst er tilsendt Redactionen af bemeldte Jahrbücher. Jeg vil derfor blot gjøre opmærksom paa, hvor stridende denne Hr. Matthiä's Dom er mod den, som er fældet over min Bog i andre tyske Journaler, saasom i Allg. Schulzeitung, Seebodes krit. Bibliothek, Genaische Allg. Litt. Z., Leipziger Litt. Zeit. o. a.

**) Dette Argument tør jeg dog ikke erkjende, saalange det er ubeviesligt, at Udtalen har forandret sig i forskjellige Tidsalbre; hvilket blot er en Hypothese for at conciliere de erasmiske Formodninger om en anden ældre Udtale med den, der historisk lader sig bevise. Men mangen Læsemaades Grund kan denne Kundskab unægteligen oplyse, og er altsaa i den Henseende vigtig for Kritikken. Jfr. S. 120, Anm. *).

enthålt", hvorpaa Necensenten giver en meget fuldstændig Literatur af disse Skrifter, i hvilken vi finde Navne som Billoison, Payne-Knigth, Hermann, Professorerne af Universita di sapienza i Rom (der i deres Responsum af 30 Jun. 1772 afgjorde Striden til Fordeel for Itacismen), Korai o. A. i Logios Hermes o. m. fl., som enten i særegne Skrifter eller biløbig i Verker om andre Gjenstande have omhandlet enkelte Punkter af den græske Udtale. Alle disse Lærde kan man dog vel ikke ansee for Folk af en saadan Smaahedsaand eller for saa usidende om hvad deres Sag kræver, at de skulde have spildt deres Tid og Umage paa saa lidet vigtige og nyttige Undersøgelser. For ikke at tale om de Gamle, af hvilke Cicero, Varro o. A. jo ofte omtale Vigtigheden af Bogstavernes rigtige og velklingende Udtale; Messala Corvinus, sin Tids første Taler, skrev en Bog om hvert Bogstav i Alphabetet; Dionysius fra Halikarnas paa det Omhyggeligste har beskrevet ethvert Udtale og gjort opmærksom paa de Velklangslove, hvorefter de bør sammensilles; og ligeledes Quintilian, som dog vel vidste, hvad der i Udtalen er af Vigtighed, fleresæds gaar ind i de nøiagtigste Bestemmelser af de enkelte Bogstavers Lyd og deres lige eller forskellige Udtale i det græske og latinske Sprog; og siden den Tid Sagen saa ofte omtales og berøres af saa mangfoldige baade græske og latinske Grammatikere, eller gjordes til første Punkt i al Anviisning til Udtalen. Sætte vi nu høi Priis paa saa mange af disse og lignende Verker, hvor kunne vi da lade haant om en Punkt, som deres Forfattere have gjort til første Grundlæg for den Videnskab, de foredrage? Kan der vel gives Udtalen uden Velklang, og Velklang uden Elementernes rigtige Udtale? Vilde vi altsaa dømme rigtigt om den første, da er det nødvendigt, at vi først have ret Kundskab om den sidste.

Eller er det maaskee en Feil, at jeg har anvendt saa megen Omhu paa denne Sag og skrevet en heel Bog derom, især da denne egentlig kun gaar ud paa at vise det Feilagtige, man derom hidtil lærer i vore berømteste Grammatiker, og at jeg nu siden i Programmer søger at begrunde hvad der i dets Sted er det Rette: da er det for det Første latterligt, om man vil dadle en Forfatter for den Flid og "Iver", han anvender paa at bringe en Sag til Bished*), der er den Videnskab's første Punkt, man

*) I denne Henseende er Hr. Matthiæ vistnok angerløs, da Læren om Udtalen ikke let kunde være behandlet skodesløstere, sletttere og mere forvirret, end det er steet i hans ubforlige Gramm. 2det Dplag.

med saa megen Flid studerer i Skolerne, og hvormed man dog er i saadant et Vildere, at Grammatikforfatterne selv tilstaae, at de intet kunne afgjøre, og derfor endog vælge hvad der i alt Saad er det mindst sandsynlige. Og for det Andet er Skylden af denne Udførlighed og Tvær ikke min, men de Grammatikeres, som ved deres mangehaande specieuse Indvendinger mod den reuchlinske og forkeerte Forsvarsgrunde for den erasmiske Udtale have gjort en saa omstændelig Kritik og Gjendrivelse fornøden. Desuden, hvis Gjenstanden er saa uvigtig og ubetydelig, hvorfor holder man da saa fast ved de erasmiske Hypotheser desangaaende, at man gjør sig al optænkelig Umage for at forsvare dem, ja tager det endog saa høilig ilde op, om Nogen vover at angribe dem og vindicere den gamle Udtale sin Ret?

Dog, uden Hensyn til, hvilken af Parterne der har Ret, ville vi blot i Almindelighed betragte, hvad Vigtighed Sagens Undersøgelse kan have. Ethvert Sprog er jo bleven til ved at tales og for at tales; det kan altsaa vel neppe være en ligegyldig Sag, hvorledes det tales og lyder. Derefter retter sig nu Ordets Form paa Papiret, og Grammatiken, som skal underrette os om denne, kan altsaa ikke gjøre dette rigtigt, uden at grunde sine Forskrifter paa hiint, d. e. uden at gaae ud fra Lydens Bestaafenhed. Vel sandt, det Gammelgræske er for os ikkun et dødt Sprog forsaavidt vi kun læse Skribenterne deri og ei tale det med nogen Nation; vi behøve altsaa ei for den Sags Skyld at besitte os paa en god Udtale deraf, saaledes som af det Franske og Engelske, hvilke vi jo med yderste Flid bestræbe os for at lære vor Ungdom at udtale som Brug er hos disse Nationer. Men lad dette end være saa, og det gjensødte Grækenland end aldrig blive nogen Stat, med hvilken vi skulde komme i saadaane Forholde, at det blev os af nogen Vigtighed at kunne tale med dens Borgere eller forstaae deres Tale, men Hovedsiemedet af Sprogets Studium hos os allene være det, at kunne tilgavns forstaae og nyde hvad de Gamle deri have skrevet: saa maae jo dog deres Verker, i det mindste ved Underviisningen baade i Skoler og paa Universiteter, oplæses mundtligt og lydeligt, ligesom jo og ethvert Ord, som omtales, nævnes høit; hvor urimeligt altsaa at gjøre dette i et barbarisk Tungemaal, eller stridende mod det, man i Grammatiken lærer (f. Ex. naar man lærer, at χ og ϑ ere adspirerede, og dog lærer dem som f og t)? og hvor væsentlig nødvendigt derfor og at have først, saavidt det er muligt, udfundet, hvilken Udtale af Sproget der er den rigtige og den, som de Gamle priste saa høit for dens Belklang? Men hvorledes lader dette sig vel igjen gjøre uden at opdage, hvilken Lyd Grækerne i den Tid have forbundet med ethvert af de Bogstaver,

vi see paa Papiret? Ja hvad var vel Hensigten selv med alle erasmiske Bestræbelser og deres Optagelser i Grammatikerne anden end den, at tilveiebringe den ægte og skjønne Udtale, som man troede var hos de senere Græker gaaet forloren? saa at det jo virkelig er en besynderlig Selvomdsigelse, naar en Sproglærer (som f. Ex. Hr. Matthiä), der selv arbejder paa at vedligeholde og begrunde denne Udtale, erklærer en saadan Bestræbelse for en unyttig Ting og dadler den derpaa anvendte Slid og Næiagtighed, fordi den fører til et andet Resultat, end sammes Mangel hidtil har ført. Vist nok er det kun Bogstavlyd og de første Elementer, hvorom Taleren her bliver: men hvad skal man domme om en Sproglære, hvis første Elementer ere enten falske eller usikre? maa ikke da Alt, hvad derpaa grunder sig, ogsaa blive enten falskt eller usikkert? Ogsaa UBC'et er i Videnskaberne en Ubetydelighed og ikkun Gjenstand for den første Børnsdomsunderviisning: men er det derfor vel ligegyldigt hvorledes det læres, og hvilke Lyd Børnet vænnes til at forbinde med hvert Bogstavtegn? om der af Nogle læres, at det Tegn betyder æ, som Andre sige er et J, eller at det skal læses ai, som Andre læse æ? Og hvor der nu gives saadanne Differentser, som gjøre Sproget til et ganske andet end det virkelig er eller har været, skulde det der ikke være af Betydning, at Sagen undersøges kritisk, og derved saavidt muligt udfindes, hvad der er det Rigtige og hvad det Urigtige? Et er at lære at kjende Bogstavernes Betydning og Udtale; et Andet at bevise, hvorledes denne bør være og især i et dødt Sprog virkelig har været: det Første er Børnets eller Disciplens, det Sidste den Sprogkyndiges og Lærdes Sag. Det gaaer hermed som med Grammatiken overhovedet: den læres af Børn, men skrives af Sprog lærere; og hvor kunne vel disse give rigtig Underviisning heri, uden at ethvert Punkt først er kritisk begrundet? Neppes vil vel Nogen f. Ex. dadle Buttman for i den Henseende at have befattet sig med Ubetydeligheder, eller i sin udførlige græske Sproglære at have derpaa anvendt en overdreven Iver. Og er dette nu saa, hvor kan da en saadan Kritik mere være at foragte ved Grammatikens allerførste Punkt, hvorpaa endvidere mere saa Meget beroer, end ved det Øvrige? Enten er altsaa den hele Grammatik en Ubetydelighed, hvorpaa ingen Slid bør anvendes, eller og Læren om Bogstaverne og ethvert Betydning heller ikke kan være det. Og om det samme endelig mindre er Tilfældet med adskillige andre grammatiske Gjenstande, hvorpaa der af de største Philologer baade før og i vor Tid er anvendt saa overordentlig Slid og Omhu, at neppes nogen anden er behandlet ivrigere og næiagtigere, saasom det græske Alphabets Oprindelse, Former og Forandringer, Læren om Quantiteten og Accentuationen, hvis Hovedhensigt

jo vel og er, at give Sprogets Udtale sin rigtige Belyd, det ville vi, for her ikke at blive for vidtløftige, henstille til den kyndige Læfers Bedømmelse.

II.

Den anden Indvending, "at man dog intet kan vide om den gamle Udtale af det græske Sprog", kan ei gøres af nogen, som tilstrækkelig kjender, hvad der i den Henseende er bleven oplyst af Wetstein, Fr. Schmidt, Placentini, Belasfi, Meidlinger, Georgiades, Minoides Mynas, Recensenten i Hall. Litt. Zeit. 1829 Jul. og Sept. Hefterne, og — for ikke at tale om de nyeste Undersøgelser af mig selv i "Revisjon der Lehre v. d. Aussprache des Altgriechischen", tilligemed "Nachträge zu derselben og Beleuchtungen der Gegenreden" i Seebode's Archiv f. Philol., der, som jeg haaber, tilstrækkeligen kunne vise*), hvor intetsigende de Grunde ere, hvorpaa selv de bedste Grammatikere**) bygge deres Forsvar for de erasmiske Hypotheser — især af Liskovius, hvis chronologiske Opstilling af en Mængde (henved 400) reen historiske Beviissteder fra de forskjelligste Egne og Tider, endog imod Forfatterens eget Ansæ, uimodsigeligen godtgjøre, at

*) Naar man kun ikke vil domme efter Hr. Matthiæ's Relationer, som ikke blot misforstaaer baade mig og de Steder, hvorpaa jeg har beraabt mig, men endog hvert Diebtik aldeles fordecier mine Ord og forbigaar endel af det Væsentligste i mine Argumenter.

**) Dgsaa i den ved Hr. Mag. Elberling besørgede første Deel af Hr. Langes græske Grammatik, udg. 1830, findes endnu den Paastand, "at den nygræske Udtale ligesaa alid, som den erasmiske, kan bevises i det Hele" (altsaa dog i enkelte Dele, og hvorfor men disse da ikke ere optagne?) "at være den samme, som den, de dannede Grækere have fulgt i Grækenlands blomstrende Periode"; hvilken Paastand siden af Forfatteren selv er, saavidt det lod sig gjøre uden aldeles at erklære den for urigtig, taget tilbage og modificeret derhen, at denne Udtale, hvad Consonanterne angaaer, er den ene mulige for en Sydeuropæers Organer, i Henseende til Vocaler og Diphthonger derimod beviisligen har fundet Sted hos det samme Folk, i hvorvel i en senere Periode, gennem en Række af Aarhundreder. Er Meningen heraf, at denne Vocal- og Diphthong-Udtale ikke har fundet Sted i den ældre Tid, da vitte den agtede Forfatter forbinde mig og tillige bidrage til Sagens Oplysning ved at meddele de Grunde, hvoraf det kan bevises, enten at denne Udtale ikke kan i det Hele have været den gamle, eller at de af mig i disse Programmer anførte Beviser ikkun gjælde en senere Periode, og hvilke det da er, som historisk godtgjøre, at den erasmiske Udtale er den ældre; thi gives der ingen saadanne, og der heller ingen Efterretninger have om en efter Grækenlands blomstrende Periode foregaaet Forandring i udtalen, da kunne jo de erasmiske Formodninger eller Slutninger ikke have den Gylldighed, som en meer end 2000-aarig Autoritet og de gamle Grammatikeres Vidnesbyd, som ingen anden Udtale kjende end hiin; især da dertil endnu komme enkelte Data fra det græske Sprogs guldne Alder.

Udtalen af de græske Bogstaver over i 2000 Aar har været den samme, som den endnu er hos den græske Nation; saa at den aldeles uhistoriske og ubediørlige Formodning, at Udtalen i de foregaaende 1 à 200 Aar siden Demosthenes's Tid skulde have i alle græsktalende Egne lidt en saa betydelig Forandring, taber al Sandsynlighed, om der end ikke hos Plato og Thucydid selv fandtes nogle mærkelige Beviser derimod. Men for at den ærede Læser, som ikke maatte have noget af bemeldte Skrifter ved Haanden, kan overbevise sig om, hvor ugrundet hiin Udsigt er, og hvor faare Meget, samt med hvad Sikkerhed, man kan vide om Sagen, ville vi her endnu kortelig recapitulere de væsentligste historiske Beviser, som godtgjøre dette; opfordrende Enhver, som endnu vil nægte Muligheden af vis Kundskab om Sagen, til at afkræfte disse Beviser eller opstille ligesaa gyldige for den modsatte Mening, kun at dette skeer paa den historiske Wei og ei bestaaer i blotte Formodninger om Muligheder, som intet bevise. *)

Først altsaa hvad Consonanterne angaaer, tilstaae efter Hermann selv de bedste nyeste Grammatikere, at de samtlig have af de gamle Grækere været udtalte ganske som de endnu udtales hos den græske Nation; hvorførend jeg, da denne Mening tillige i dette Program er kritisk begrundet, ogsaa her kun behøver dertil at henvise. Ligeledes i Henseende til Vocalerne har ingen af Modstanderne havt noget at indvende mod Nygrækerens Udtale af α , ϵ , ι , o , ω eller af Diphthongen ou , fordi denne Udtale er den samme som i vore nyere Sprog af de dertil svarende Tegne a , e , i , o og det franske ou . Hele Tvivlen angaaer altsaa kun de øvrige Diphthonger, samt Vocalerne η og υ , fordi de lignende latinske Tegne ai , ei , oi , au , eu , e , y i vore Sprog udtales anderledes. Hvad der om disse græske Udtale historisk og sikkert kan oplyses deraf er det Vigtigste i Korthed fattet Følgende:

Først: at de tre med ι endende Diphthonger ai , ei , oi indvunden vore Dobbeltlyd ai , ei , oi , men allene blotte Enkeltlyd, og i Særdeleshed ai , Latinernes ae (æ), ei langt og skarpt i , og oi det samme som v , og det er i , i Begyndelsen af Stavelsen eller naar det udtales for sig ene, med et Slags svag Labialadspiration, — bevises af Følgende:

*) En saadan Argumentation er f. Ex. Hr. Matthiä's gjentagne Paastand, at Forbindelsen med Tyrkerne kan (og altsaa maa!) have forvoldet Forandringen i den græske Udtale, der, tildeels endog længe, før deres Invasion blev af de for dem flygtende Græker (f. Ex. Chersoloras) bragt til det øvrige Europa. En deilig Anachronisme!

1. Af Grammatikernes Forklaringer af Navnet *διφθόγγος*, som ikke var hvad vi kalde Diphthong, men, ifølge Betydningen af *φθόγγος*, et Bogstav, en Vocal*), var en med tvende Bogstaver skreven Vocallyd**); da derimod vort *ai*, *ei*, *oi* i Græskten ikke var Diphthong, men dissyllabum, eller, som Grammatikerne kalde det, *διαίρεσις τῆς διφθόγγου*, og derfor næsten altid skrives *αι*, *ει* eller *ηι*, *οι* eller *ωι*. Saaledes kaldte og Romerne deres enkeltlydende *ae* og *oe* Diphthonger.

2. Af Skrivemaaden i mange Indskrifter og Haandskrifter, hvor isædetfor *ai* er skrevet *ε*, for *ei*: *ι*, for *oi*: *ει*, *ι* og *υ*, og ligeledes omvendt; hvilke Forskrivninger kunne lade sig forklare af andet end af Liigheden i Lyden, da de ellers ligesaa ofte maatte indtræffe med andre Bogstaver.

3. Af Quantiteten, da *ai* og *oi* i Enden af Ordene sædvanlig ere korte, hvilket de ikke kunde være, hvis de vare udtalte med dobbelte Vocallyd, ligesom de da heller ei kunde været af Digterne apostroferede. En anden Sag er det med *ei*, som stedse er Betegnelse for langt *i*, og derfor og af Grammatikerne henføres under en anden Klasse (s. nedenf. 7, b).

4. Af LXX, hos hvilke det hebraiske lange *e* og *i* undertiden findes i Navne givet ved *ai* og *ei*; ligesom hos Callimachos Echoet paa *ναίχι* (næchi) lyder *ἔχει* (echi ell. æchi), hvilket ei kunde være Tilfældet, hvis *ai* og *ei* havde lydet *ai* og *ei*; hos Cicero hini siges at lyde som *βινεῖ*; hos Theon *παῖς ᾧσα* som *πεσοῦσα*; ja hos Thucydid endog *λοιμός* som *λιμός****), og hos Plato *ει* i *Προσευδῶν* som *ι* o. fl. (s. ovenf. S. 28 No. 2).

5. Af den Mængde græske og latinske nomina propria (eller rettere alle paa 2 à 3 nær, hvor *ai* og *oi* uden Tvivl maa læses *αι* og *οι*) samt endeel andre Ord, i hvilke *ai*, *ei*, *oi* i Latinen gives ved *ae*, *i* (eller *e*) og *oe*****), og ligeledes omvendt

*) s. det første af disse tre Programmer S. 14—15.

***) Denne Forklaring gjør Hr. M. sig meget lystig over. Han mener *dis* er to Gange, og *φθόγγος* en Lyd; det vilde altsaa være en stor Enfoldighed af Grækerne at sige: to Lyd vare een. Hvilken Skarpsindighed! Ikke at tale om, at han dog lader denne Enfoldighed passere ved Diphthongen *ou*, og ikke bemærker den ved Latinernes *ae* og *oe*.

****) Hvor urigtigt nogle Erasmanere, for at slippe dette Beviissted, fortolke samme, er viist ovenfor 2det Hefte S. 59 fgg.

*****) Allerede herved er altsaa beviist, hvad der skulde, nemlig at *oi* var Enkeltlyd. Hvad nu altsaa, om endydermere den gamle latinske Orthographie (s. Ex. *pilumnoe poploe*, og *ab oloes* for *-mni popli*, og *ab illis* viser, at *oe* ikke engang var vort *ø*, men ofte, som *oi* hos Nygrækerne,

Latinernes *ae* og *lange i* i Græfken ved *ai* og *ei*, hvorimod *aj*, *ej*, *oj* paa Græf skribes *ai*, *ei* eller *ηi*, *oi* eller *ωi* (s. No. 1 paa foreg. Side).

6. Af Quintilian's Forklaringer 1, 7, 15 og 18, at *i* kan skrives baade med *i* og "paa græf Wiis *ei*", samt at *æ* af Somme skrives "som hos Græfkerne *ai*." Ligeledes siger Nigidius hos Gellius 19, 14, at Græfkerne uden Nødvendighed skrive Lyden *i* med *ei*, og Priscian 1 p. 30, at Latinerne skrive *ei* pro omni *i* longa more antiquo Græcorum. Hvortil vi endnu kunne føie trende Steder, som ovenfor ere blevne forglemte; det ene hos Terentianus Maurus:

Alpha semper atque jota quem parant Græcis sonum,

A & E nobis ministrant. Sic enim nos scribimus.

Det andet hos Velius Longus: Ea, quæ nos per *Æ*, antiqui per *AI* scriptitaverunt; Juliai, Claudiai. Et nihil obstat, quo minus hoc aut illo modo scribamus in utroque numero. Det tredje hos Ter. Scaurus: Apud antiquos *I* litera pro *E* scribebatur, ut testantur metaplasmii, in quibus est ejusmodi syllabarum deductio, ut pictai vestes, aulai in medio, pro pictæ, aulæ.

7. Med disse latinfke stemme nu fuldkommen de græfke Grammatikere, af hvilke

a) især Sextus Empir. (s. ovenf. S. 13) efterat have forklaret Ordet *σοιχῆιον* ved en enkelt udelelig Lyd, ligesom *α*, *ε*, *ο*, dertil og føier Diphthongerne *ai*, *ei*, *ou* o. desl., om hvilke han tillige bemærker, at de have det Charakteristiske af *σοιχῆια*, at de ende med samme Lyd, hvormed de begynde, og altsaa kunne de jo ei have været udtalte som vore Dobbeltlyd *ai*, *ei*, der begynde med *a* eller *e* og ende med *i* eller (om man vil) *j*.*)

b) Scholiasten i Bekkers Anecd. samt Theodosius, Choeroboscus og Moschopulus som (s. ovenf. S. 15 fgg.) inddele Diphthongerne i følgende Klasser: 1) *κατ' ἐπιγράφαιαν*, hvor kun den ene Vocal høres, og hvortil, foruden *α*, *η*, *ω*, ogsaa henføres *ei*. 2) *κατὰ κρᾶσιν* (*av*, *ev*, *ov*). 3) *κατὰ διέξοδον* (*ηυ*, *ωυ*, *υι*), udenfor hvilke de derpaa som en 4te Klasse sætte *ai* og *oi*, hvis Særegenhed da, naar de skulle være for-

rent ud *i*, og ellers (hvilket sees af Skrivemaaden *comedia* for *comoedia* o. d.) *e*, som er nærbestægtet med *i*?

*) Dette kan Hr. M. ikke høre, men paaftaact frivillig, at de tydske Dobbeltlyd *ai*, *ei*, *oi* ogsaa endes ligesom de begynde (!).

skjellige fra de øvrige, maa bestaae i det Samme, som de øvrige Beviser lære, at *αι* havde Mellemljuden *æ*, og *οι* var et labialadspireret eller sibiliserende *i*.*)

c) Eustathius jævnlig gjør opmærksom paa Parecheser (Lydsligheder) af forskjelligskrevne Ord, i hvilke *αι* og *ε*, og ligeledes *η*, *υ*, *ει*, *οι*, *υ* og *ι*, efter hans Sigende, lyde aldeles eens (παρτελῶς ταυτὸν φωνοῦσι, ἐν διαφόρῳ γραφῇ τὸν αὐτὸν ἦχον ἔχουσι, τὰ αὐτὰ κατὰ τὸν ἦχον ἀπαραλλάκτως εἰσι**), f. Ex. πείθεθε og πείθεσθαι, κενός og καινός, σκύλλη og κοίλης, Ἐπειός og ἐποίησε (s. ovenf. S. 13, 26, 28, 35 fg. 59).

d) Stederne af Apollonius (ovenf. S. 28) vise, at *αι* ofte blot for Ety:mologiens Skyld er skrevet istedetfor simpelt *ι*.

e) Moschopolus (s. ovenf. S. 13) udtryffeligt nævner følgende Vocaler og Diphthonger som ἀντίστοιχα (o: Bogstaver, som, da de udtrykke een og samme Lyd, kunne sættes for hinanden): *ο* og *ω*, — *ε* og *αι* δίφθογγος, — *ι*, *η* og *ει* δίφθογγος, — *υ* og *οι* δίφθογγος.

f) Og endelig Basilus M. paa adskillige, Moschopolus paa mangfoldige Steder, og Herodian, et heelt orthographisk Verk igjennem (s. ovenf. S. 55-56), give Forskrifter i Henseende til Retkrivningen af eenslydende Stavelser i forskjellige Ord, saasom naar *Æ*-Lyden skal skrives med *ε* og naar med *αι*, naar der til at betegne *Υ*-Lyden skal bruges *ι*, og naar *ει*, *η*, *υ* eller *οι*, hvilket altsammen vilde være uden Mening, dersom disse Bogstaver ikke havde haft eens Udtale. Jvf. Choeroboscuses Bemærkning om Liigheden af παιδῶν og πεδῶν, om hvilke han siger, at de kun ved Accentuationen vare forskjellige (Bekk. Anecd. p. 1256), samt mange andre Bemærkninger af Grammatikerne, som i de tvende foregaaende Programmer hist og her ere anførte, men som det her vilde blive for vidtløftigt at gjentage. Allerede det her kortelig Dreg:

*) Og saa herimod veed Hr. M. Raad. Han gjør efter sit eget Hoved blot en toleddet Inddeling, som han da driftig udgiver for Grammatikernes, og derefter, for at bringe sit *αι*, *ει*, *οι* tilveie, henfører *αι*, *ει*, *οι* under δίφθογγους κατὰ κρᾶσιν, hvorunder dog ikke en eneste af dem af Grammatikerne henregnes. En Anden kalder dem i Sebodes Archiv "eenfoldige Byzantinere."

**) Skulde man troe, at Hr. M. forstod Græsk, naar han antager disse Eustaths Udtryk blot om en Slags Dvereenstemmelse, ikke om en fuldkommen Liighed i Lyden (nicht gleichlautende, sondern nur åhulichlautende Wörter), som "immittas og emittas, Krug og Krieg" o. d. Eller er det et Krigspuds, at han forbigaaer disse Eustaths udtryffelige Ord? Hans anden Indbending, at deraf ikke følger, at Homer har udtalt Ordene saaledes, er vel ganske rigtig; men at Homer har udtalt dem anderledes, og at Udtalen efter hans Tid har forandret sig, derfor savnes aldeles Beviis.

nede vil være mere end tilstrækkeligt til at vise, hvor meget man om den gamle Udtale af de tre Diphthonger er, naar man kun vil agte derpaa, i Stand til med Visshed at vide.

At en ikke ringere Visshed kan erholdes om Udtalen af de med *v* endende Diphthonger *av*, *ev*, *ov*, som *qv* og *ov*, vil ligeledes være klart af de historiske Beviser, som derfor ere anførte i disse Programmer S. 9-26, 64 fg. (om *ov**), 67 (om *ov*), og især af hvad der S. 68 fgg. er udviklet om *v* som Betegnelse for Consonantlyden *v* eller rettere et Slags Labialadspiration, som ligner denne vor Consonantlyd. Men da disse Beviser udfordre for vidtløftig en Udvikling og for mange Combinationer til, at de kunne bringes i Udtog, ville vi til dem her blot endnu efter Vossius (i hans Aristarchus) føie Beda's Vidnesbyrd, at selv i Latinen aurum udtaltes a-vrum, Euangelium E-vangelium, ligesom parasce-ve, E-vander, skjøndt Vossius anseer dette for en Bildfarelse, fordi *e* her er langt, som han troer det ikke kunde blive, naar *v* var et *v* (?). Os Danske, som kjende den lange Vocallyd i *lev*, *blev*, *skjæv*, *gi v* o. dl., kan det idetmindste ikke forekomme saa urimeligt, at *v*-Lyden har denne Virkning, og at det sandt Sted i Græssen, vil kunne sees af de ovenfor S. 70 anførte Exempler.

Hvor Meget der ligeledes om Udtalen af *v*, deels som Consonant *v*, og deels som Vocal *i* (i Begyndelsen af Ordet med et Slags Adspiration eller Sibilering ligesom *oi*), kan vides og bevises, er viist, det Første ovenfor S. 68 fgg., det Andet S. 71 fgg., og ligeledes om Diphthongen *vi* S. 81 fgg., men hvoraf det heller ikke er let at levere noget Udtog, som her kort nok kunde fremstille det Væsentligste.

Tilbage have vi altsaa af de ved Erasmus ansægtede Bogstaver endnu kun Vocalen *η*. Var dennes Udtale end virkelig mere tvivlsom end den er, saa maatte det dog allerede synes forunderligt, at den ene af alle skulde i alle græske Ord, hvori den forekommer, og i alle græsktalende Egne, ligesom ved et Hexerie saaledes have forvandlet sig, at der idetmindste i de sidste 1400 Aar ikke findes mindste Spor af nogen anden, end den saakaldede reuchlinske Udtale af samme, og de Spor, som før denne Tid menes at findes, endda ere saare tvivlsomme og tillade en anden Forklaring.***) Men selv paa denne Usandsynlighed vil jeg ikke beraabe mig, da det af de 18 og flere forskjellige historiske Beviser, jeg i første Hefte S. 30-38 har fremført, er klart, at *η* ligesom Platos Tid af, og sandsyn-

*) Selv Vossius (Aristarch. l. 2 c. 2) viser, at ogsaa i den ældre latinske Skrift det lange *u* udtryktes paa græsk Wiis ved *ou*, f. Ex. *jous*, *jour* o. dl.

**) For ikke at tale om den Anachronisme, at de Beviser, som hentes fra Plutarchs og Zosimi *η* for det latinske *e*, ere yngre, end mange af dem som bevise, at det var *i*. — Saa Meget kan man i alt Fald altid vide, at *η* ikke var et aadent *e* eller vort *æ*, hvad allerede Buttmann bemærkede. Ligeledes siger vel og Hr. Matthiä paa den ene Side, at den laae mellem *e* og *i*, men paa den anden gjør han Slutninger af dets Lyd som *æ*!

ligviis ogsaa før, har betegnet en J-Lyd, ligesom det endnu overalt gjør i Nygrækken, idet Høieste undertiden, som og vores J, mindre skarpt og med en liden Synkning imod det lukte E. Og da dette nu er historisk vist, saa vil derved saa meget mere Rigtigheden af den Fortolkning stadfæstes, som jeg ovenfor S. 33 og 37 har givet af de to Argumenter, man sædvanlig bruger for den erasmiske Udtale af η , ligesom og min Forklaring af det Phænomen, at det græske η og det romerske e bruges for hinanden*) (ligesom og ϵ , der dog ogsaa er et J, og e), og ved hvilke Argumenter altsaa, da de ikke uimodsigelig bevise, hvad man dermed vilde, hine sikre historiske Beviser ikke opveies.

Og nu tør jeg altsaa frit spørge dem, som henkaste denne Indvending, om man intet kan vide om den ældre græske Udtale? eller, hvis de endnu skulde troe at have Grund til denne Mening, opfordre dem til at godtgjøre, at de af mig anførte historiske Beviser, især hvis disse tages tilsammen (thi at et eller andet af dem kan, for sig ene betragtet, være svagere, vil jeg ingenlunde nægte), intet bevise. Kunne de ikke det, da seer jeg ikke, at der levnes dem nogen anden Udvei, end at appellere til en ældre Tid, end den, fra hvilken man har tydelige historiske Beviser, og det er før Platons og Thucydids Tid. Men, ikke at tale om, at der selv førend denne og selv hos Homer findes maangt et Spor af den nygræske Udtale (s. Ex. naar Homer, efter som hans Metrum kræver, ombytter ϵ , ϵ og η med hinanden, eller naar Plato selv siger, at de Gamle meget hyppig brugte J-Lyden), vil jeg allene gjøre opmærksom paa de to Omstændigheder: den ene, at saalænge der ingen afgjørende historiske Beviser føres for det Modsatte, bliver Sandsynligheden for den Udtale, der over 2000 Aar har hersket uforandret hos den Nation, der har Grækken til Moderemaal (s. første Hefte, Fortalen S. V); og den anden, at om end en saadan Forandring i Udtalen, som den man paastaar, var foregaaet førend de nærmeste 400 Aar f. Chr., da henhører en saadan ældre Udtale jo kun til en raare Tidsalder og Sprogets tidligere Dannelsesperiode, der ikke vedkommer os, som søge at kjende den Besklang, det havde i sin meest glimrende Periode, og da de Forfattere levede, som sædvanlig ere Gjenstanden for vor Læsning.

*) Dette er nemlig Hr. Matthiä's eneste og, efter hans Mening, "meget solide" historiske Beviser (men som da jo endydermere ved Diphthongerne modbevise ham selv). Og vil jeg ikke admittere det, maa jeg heller ikke hente noget Bevis for Udtalen af ϵ og ϵ fra den romerske Skrivemaade af samme, eller fra den græske af $\alpha\epsilon$ og langt i; hvori jeg gjerne kunde seie ham, da der er Beviser nok foruden. Men imidlertid er dog Tilfældet heel forskjelligt, da ved Diphthongerne alle de andre historiske Beviser stemme med det fra Latinen hentede, og Udtalen af α og i der er vis; ved η derimod de andre historiske Beviser stride imod det af den latinske Skrivemaade laante, og selv Lyden af det latinske e er uvis, ja endog efter de S. 31 ovenfor anførte Vidnesbyrd, laac J-Lyden meget nær.

I n d b y d e l s e.

Den offentlige Examen i Roskilde Cathedralsskole, som Disciplenes Forældre og Børger, samt hver anden Ungdommens og Skolens Belynder, herved indbydes til at anhere, foretages i følgende Orden og begynder om Formiddagen fra Kl. 8 og om Eftermiddagen fra Kl. 2½.

Mundtlig Prøve.

Skriftlig Prøve.

23 Sept. Dimittenderne.

Form. Latin og Arithmetik. 4 Cl. Lat. Stil. 3 Cl. Dansk Stil.

Efterm. Hebraisk og Lydsf. 2 — Lat. Stil. 1 — Dansk Stil.

24 Sept. Form. Religion og Geometrie.

3 — Lat. Stil. 2 — Dansk Stil.

Efterm. Græsk.

1 — Lat. Stil. 2 — Arithmetik.

27 Sept. Form. Religion ... 4 Cl.

Dansk 1 Cl.

Efterm. Græsk 3 —

Religion 2 —

28 Sept. Form. Dansk 3 — og

Religion 1 —

Fransk 2 — (Kl. 10)

Efterm. Lydsf 4 — og

Arithmetik 3 —

Lydsf 1 — (Kl. 4)

29 Sept.	Form.	Hebraisk 4 og 3 Cl.	Dansk 2 Cl.
	Efterm.	Religion . . . 3 —	Geographie 1 —
30 Sept.	Form.	Tydsk 3 — og	Arithmetik 4 —
		Franssk 1 — (Kl. 10)	
	Efterm.	Latin 2 —	Arithmetik 1 —
1 Oct.	Form.	Latin 3 —	Tydsk 2 —
		(Adjunct Blume).	
	Efterm.	Græsk 4 —	Historie 1 —
3 Oct.	Form.	Latin 3 —	Historie 2 —
		(Adjunct Stybe).	
	Efterm.	Latin 1 —	Geometrie 3 —
4 Oct.	Form.	Latin 4 —	Franssk 3 —
	Efterm.	Græsk 2 —	Geometrie 4 —

Historie og Geographie i de øverste Classer, samt Franssk 4 og Geogr. 2, er formedelsk Overlærer Hages forestaaende Udenlandsreise forud bleven examineret.

Til Universitetet dimitteres:

1. Fredrik Christian Emil Dahlstrøm, Søn af afg. Overfrigskommissair og Procurator N. C. Dahlstrøm i Rjøge.
2. Christian Frederik Julius Hegelund Liebe, Søn af Cancellieraad og Hospitalsforstander G. J. Liebe i Nøeskilde.
3. Frederik Christian Pedersen, Søn af Gjæstgiver J. Pedersen i Nøeskilde.
4. Christian Frederik Adolph Kuhlman, Søn af Procurator J. A. B. Kuhlman i Rjøge.
5. Michael Christian August Taarning, Søn af Kirkesanger og Skolelærer N. P. Taarning i Butterup.
6. Elieser Theophilus Gad, Søn af Hr. E. Gad, anden Præst til Nøeskilde Domkirke.
7. Carl Frederik Frølich, Søn af afg. Palaisforvalter J. S. K. Frølich i Nøeskilde.
8. Hans Christian Jørgensen, Søn af Kirkesanger og Skolelærer A. Jørgensen i Neerølev.
9. Niels Peter Vilhelm Saar, Søn af afg. Pastor A. C. Saar, i sin Tid Sognepræst til Himmelø og Nøeskilde Frokentkloster.

} uden indbyrdes Orden.

Nøeskilde 16 September 1831.

S. N. S. Bloch, Dr.
